

KIVELÄN SAIRAALA-ALUE

PÄIVITYSINVENTOINTI JA MAISEMALLISET KEHITTÄMISPERIAATTEET

Ympäristöhistoriallisen selvityksen täydennys 2025 ja muutoksensietokyvyn tarkastelu

Johdanto	3
Työn sisältö.	3
Alueen kehitys	3
Työn tavoitteet.	4
Ohjausryhmä.	4
Työryhmä.	4
LÄHTÖKOHDAT	5
Edellisen ympäristöhistoriaselvityksen tiivistelmä	6
Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys 2012	6
Kaupunkikuva ja alueen liittyminen ympäristöön	8
Liittyminen viher- ja virkistysverkostoon	11
Alueen sijainti Helsingin viher- ja virkistysverkostossa	11
Metsä- ja puustoinen verkosto	12
Liito-oravat.	12
Niittyverkosto	12

PÄIVITYSINVENTOINTI	13
Yhteydet ja reitit	14
Sairaala-alueen liittyminen ympäristöön - nykytila	14
Sairaala-alueen sisäiset reitit	15
Puutarha- ja piha-alueet sekä rakennuksiin liittyvät ulkotilat	16
Puutarha- ja piha-alueiden inventointi ja miljööttyypitys	16
Puutarha- ja piha-alueiden tyyppittely aikakausittain	17
1870-1880-luku, Edesvikenin työ- ja vaivaistalon pihapiiri	18
1920-luku, Muotopuutarha ja kävelypihat	21
1950-luku, Kivelän sairaala-alueen hoitajatar- ja palveluskunta-asuntolat.	22
1960-luku, Hesperian sairaalan ulkotilat	23
1980-luku, Sisäänkäyntirakennuksen rakentamisen yhteydessä uudet pihajärjestelyt.	25
1980-1990-luku	26
2000-luku, Sandelsin senioritalon piha-alueet.	28
2010-luku, Tilapäisten paviljonkien ympäristöt	29
Senioritalon ja tornitalojen välinen piha-alue	30
Yhteenveto, puutarha- ja piha-alueiden säilyneisyys	31
Muurit, aidat ja muut rakenteet	32
Alueen maisemalliset ja ekologiset arvot	34
Kasvillisuusinventoinnin johtopäätökset	34
Puuston ja kasvillisuuden vaikutus alueen muutoksensietokyvyyn	37

MUUTOKSENSIETOKYKY & KEHITTÄMISPERIAATTEET	38
Alueellinen muutoksensietokyky	39
Vaalittavat ja kehitettävät arvot ja ominaispiirteet	39
Osa-alueiden herkkyys muutoksille.	41
Alueen kehittämisen periaatteet	42
Julkisten ulkotilojen verkoston kehittämistavoitteet.	42
Muotopuutarha ja kävelypiha	44
Kehittäminen keskeiseksi viher- ja virkistysalueeksi	44
Leikkaustutkielmat.	45
Köyhäintalon pihapiiri, maisemapuisto ja lasaretin piha-alue	46
Alueen kulttuurhistoriallinen ja toiminnallinen sydän	46
Leikkaustutkielmat.	47
Ideakooste	48
Ideoita Kivelän vanhojen sairaalapuutarha-alueiden ominaispiirteiden vahvistamiseen	48
Lähteet	49

Kuva: Selvitysalue käsittää Kivelän sairaala-alue. Selvityksen tarkastelualueeseen kuuluu myös ympäröivät kaupunginosat ja puistoalueet.

Työn sisältö

Tämän selvitystyön taustalla on maisema-arkkitehtitoimisto LOCI Oy:n laatima Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriallinen selvitys (2012).

Kivelän sairaalan alue on arvokas ja monin osin säilynyt kokonaisuus Taka-Töölössä, Etu- ja Taka-Töölön kaupunginosien rajalla. Sairaala-alue lukuisine suojeltuine rakennuksineen muodostaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaan ja kaupunkikuvassa huomattavan kokonaisuuden. Alueen käyttötarkoitus tulee muuttumaan 2030-luvulla sairaalatoimintojen siirtyessä tätä ennen pääosin Laakson yhteissairaalaan. Tuleva muutos on synnyttänyt tarpeen tarkastella alueen maankäyttöä tavalla, joka mahdollistaa suojeltujen rakennusten ja arvokkaiden pihaympäristöjen uusiokäytön sekä alueen ominaispiirteisiin soveltuvan täydennysrakentamisen. On myös tarpeen tutkia alueen liittämistä nykyistä paremmin osaksi ympäröivää kaupunkirakennetta sekä viher- ja virkistysverkostoa.

Työssä tutkitaan alueen nykytilaa vuoden 2012 YHS-raportin laatimisen jälkeen. YHS:n ja uuden maastoinventoinnin perusteella tarkastellaan alueen muutoksen sietokykyä maisemallisten, kulttuurihistoriallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen sekä alueen toimintojen näkökulmasta. Samaan aikaan käynnissä on myös alueen rakennusten rakennushistoriallinen selvitys (RHS), joka valmistuu vuoden 2025 alkupuolella. RHS-työstä vastaa Arkkitehtitoimisto Tapani Mustonen.

Tähän selvitystyöhön sisältyy laaja kasvillisuusinventointi, josta on vastannut Luontotieto Keiron Oy. Tavoitteena on ollut tunnistaa kasvillisuuden ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimmät arvot alueen jatkokehittämisen lähtötiedoksi. Lisäksi kasvillisuusinventoinnin pohjalta tässä selvityksessä on koottu yhteen alueella vaikuttavia erityyppisiä arvokokonaisuuksia. Kasvillisuuden inventoinnista on laadittu erillinen raportti: "Kivelän sairaala-alueen kasvillisuusinventointi".

Alueen kehitys

Helsingin kaupungin väkiluvun kasvaessa Kivelän sairaalan alueelle kohdistuu Helsingin Yleiskaava 2016:n ohjaamana painetta täydennysrakentamiselle. Helsingin kaupunki on laatimassa alueelle asemakaavamuutosta, jonka tavoitteena on mahdollistaa nykyisten rakennusten hyödyntäminen myös jatkossa käyttötarkoituksien muuttuessa sekä alueen tiivistäminen täydennysrakentamalla huomioiden alueen arvokkaat ominaispiirteet. Tämä ympäristöhistoriallisen selvityksen täydennysinventointi toimii taustana alueen asemakaavoitukselle ja kehittämiselle.

Työn tavoitteet

Työn keskeisenä tavoitteena on tunnistaa Kivelän sairaala-alueen maisemalliset, kulttuurihistorialliset, toiminnalliset ja ekologiset arvot sekä arvioida näihin tukeutuen alueen muutoksen sietokykyä osakokonaisuuksittain. Tavoitteena on määritellä alueen keskeiset säilytettävät ominaispiirteet ja arvot jatkosuunnittelun pohjaksi. Lisäksi tarkoituksena on selvitysten ja niissä osoitettujen arvojen pohjalta hahmotella alustavia kehittämisperiaatteita alueen maiseman ja ympäristön tulevaa suunnittelua tukemaan. Nämä periaatteet tarkentuvat maankäytön suunnittelun edetessä.

Tavoitteena on lisäksi tunnistaa laajan kasvillisuuskartoituksen pohjalta osa-alueita, joissa luontoon ja kasvillisuuteen sekä puustoon liittyvät arvot korostuvat eniten. Nämä voivat olla osin samoja kohteita kuin kulttuuriympäristön kannalta keskeiset kohteet.

Kivelän sairaala-alueen luonto- ja kulttuuriympäristökohteet muodostavat monia huomattavia arvokokonaisuuksia, joissa painottuvat osin keskenään erilaiset arvot. Lopulliset päätökset siitä, mitä arvoa vaalitaan jatkossa eniten milläkin alueella, tehdään maankäytön suunnittelun yhteydessä.

Ohjausryhmä

Helsingin kaupunki, kaupunkiympäristö

Oula Rahkonen, kaupunkitiila- ja maisemasuunnittelu

Santeri Nuotio, asemakaavoitus

Sakari Mentu, asemakaavoitus

Iiris Lettojärvi, kaupunkitiila- ja maisemasuunnittelu

Inkeri Salo, kaupunkitiila- ja maisemasuunnittelu

Minna Terho, kaupunkitiila- ja maisemasuunnittelu

Työryhmä

MASU Planning Oy

Malin Blomqvist, vastaava osakas & laadunvarmistus

Elina Kataja, projektipäällikkö

Linnea Westerlund, suunnittelija

Luontotieto Keiron Oy

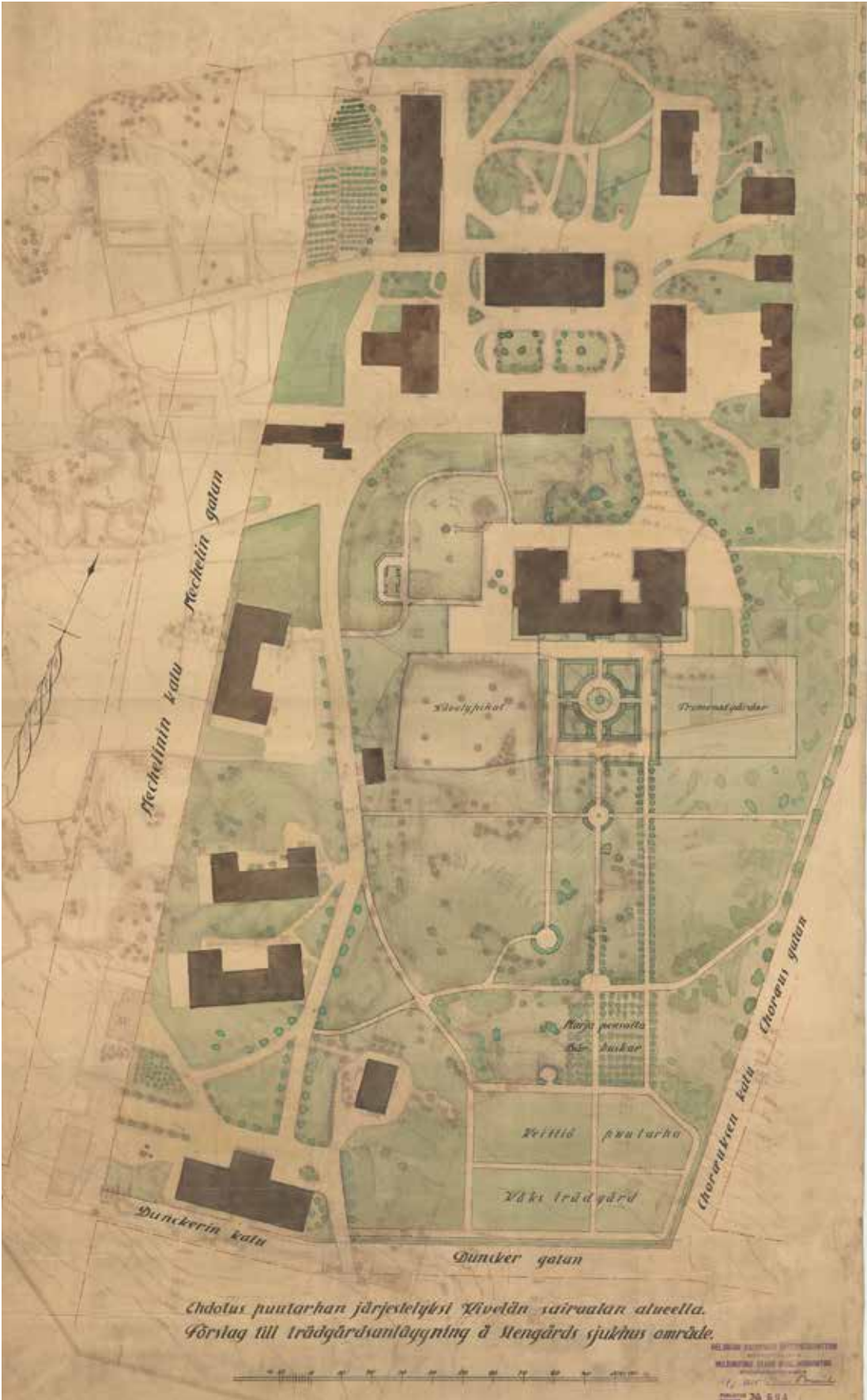
Susanna Pimenoff

Sami Kiema

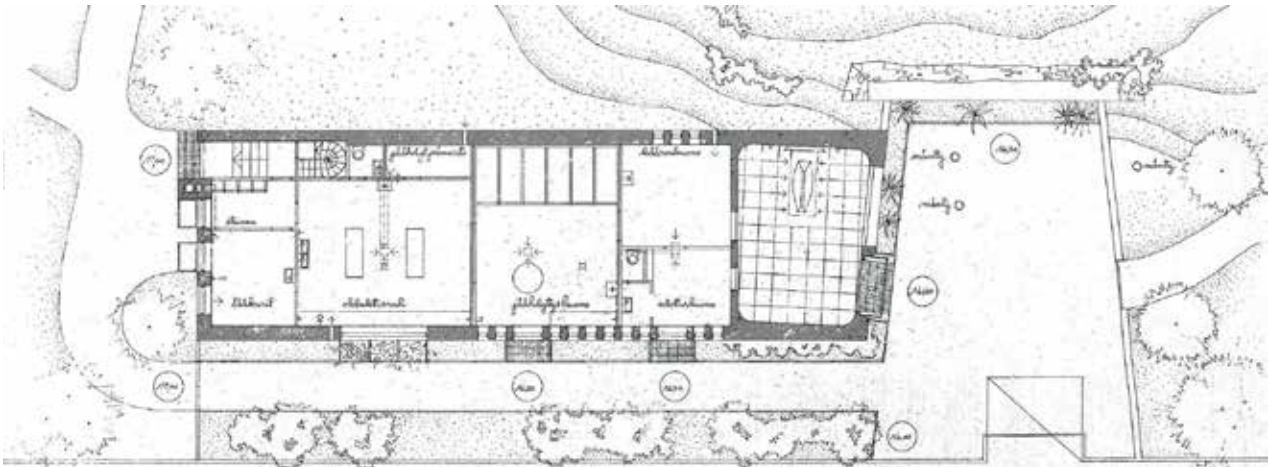
1

Lähtökohdat

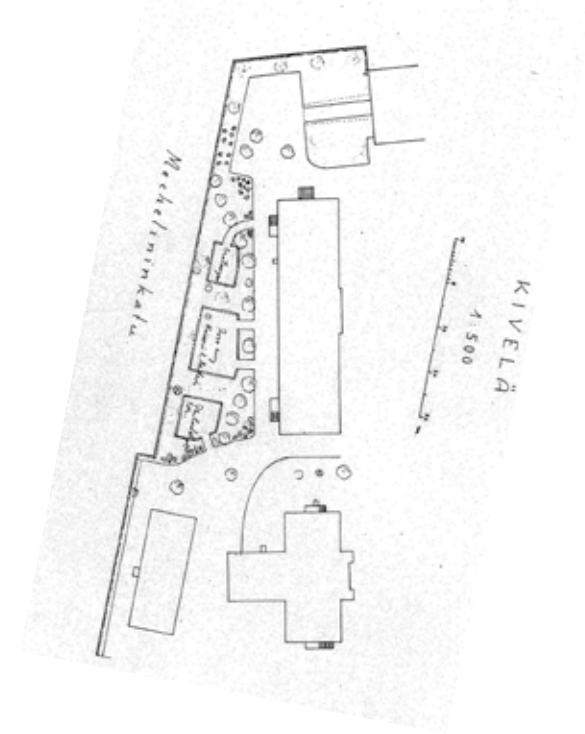
*Ympäristöhistoriaselvityksen tiivistelmä
Kaupunkikuva ja alueen liittyminen ympäristöön
Liittyminen viher- ja virkistysverkostoon*

Kuva: Luonnospiirustus puutarhalaitteiden järjestämiseksi Kivelän alueen osille, jotka Töölön asemakaavan mukaan sijaitsivat sairaalatontin rajan sisäpuolella. Suunnitelman on allekirjoittanut Birger Brunila vuonna 1925, mutta istutussuunnitelman tekijästä ei ole löytynyt tietoa. Tyylillisesti puutarhasuunnitelma edustaa saksalaista geometrista muotopuutarha-arkkitehtuuria. Kuvan lähde: LOCI maisema-arkkitehdit Oy 2012, Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriaselvitys.

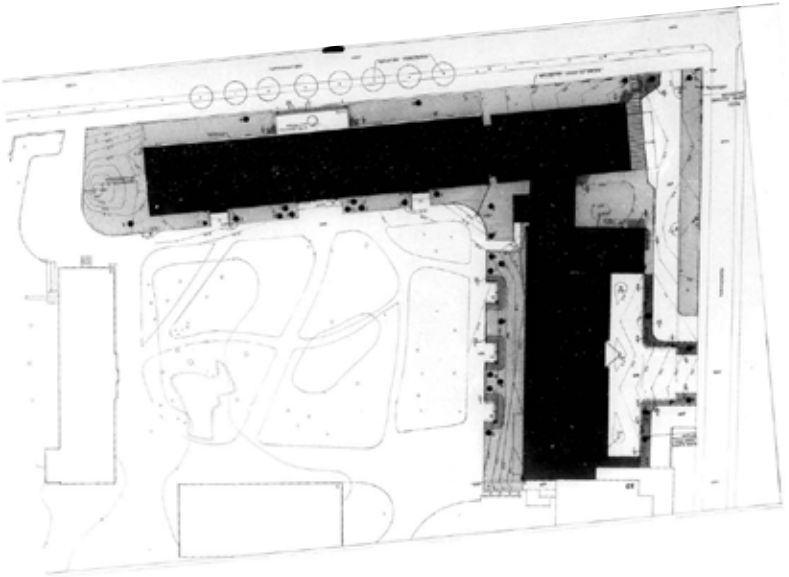

Kuva: Sairaalan ruumishuoneeseen liittyvä pihasuunnitelma vuodelta 1939. YHS:n mukaan Kivelän sairaalan obduktiorakennuksesta on laadittu useita suunnitelmia. Vuoden 1943 ilmakuva perusteella näyttäisi siltä, että tämän suunnitelman istutukset toteutettiin vasta myöhemmin. Kuvan lähde: LOCI maisema-arkkitehdit Oy 2012, Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriaselvitys.

Kuva: Köyhöintalon lasaretin istutussuunnitelma vuodelta 1937 on YHS:n mukaan mahdollisesti Elisabeth Kochin. Sommitelma on sittemmin tuhoutunut. Kuvan lähde: LOCI maisema-arkkitehdit Oy 2012, Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriaselvitys.

Kuva: Vuonna 1982 rakennusviraston puisto-osastolla laadittu istutussuunnitelma uuden sisäänkäyntirakennuksen rakentamisen yhteydessä. Kuvan lähde: LOCI maisema-arkkitehdit Oy 2012, Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriaselvitys.

Tämän selvitystyön taustalla on maisema-arkkitehtitoimisto LOCI Oy:n laatima Kivelän sairaala-alueen ympäristöhistoriallinen selvitys (2012). Selvityksen inventoinnit on laadittu pääsääntöisesti vuonna 2011.

YHS-raportissa

- on selvitetty sairaala-alueen ympäristön kehitystä Töölön huvila-alueen osana 1800-luvulta lähtien.
- on käyty läpi rakennusvalvontaviraston, kaupunginmuseon, kaupunginarkiston, museoviraston kuva-arkiston, rakennustaiteen museon, kaupunkisuunnitteluviraston sekä rakennusviraston arkistoja alueen pihasuunnitelmien osalta. Raportissa 2012 on esitetty keskeisimmät suunnitelmat.

- eri piha- ja puutarhasuunnitelmien taustoja käydään raportissa tarkemmin läpi, esim. miten 1800-luvun suunnitteluihanteet vaikuttivat siihen, että Kivelän sairaala-alueellekin rakennettiin sairaalapuisto

- piha- ja puutarhasuunnitelmien toteutuneisuutta ja säilyneisyyttä suhteessa vuoden 2011 tilanteeseen on analysoitu

- kasvillisuus on inventoitu suurpiirteisesti ilmakuvien ja maastokäynnin perusteella

- sairaala-aluetta rajaavien katujen kehitystä on selvitetty

- sairaala-alueen aitojen ja muurien historiaa ja ikää on selvitetty

- raporttiin sisältyy lyhyt kooste alueen rakennusten historiasta

Nyt laadittu täydentävä selvitystyö perustuu YHS 2012 -raporttiin koostettuihin suunnitelmiin ja yhteenvetoihin. Tässä selvitystyössä ei ole käyty läpi uutta arkistomateriaaleja tai vanhoja valokuvia. Joitakin uusia lähtötietoja on saatu samaan aikaan laadittavien rakennushistoriallisten selvitysten pohjalta.

Arvokkaat/säilytettävät ja kehitettävät elementit

1880-LUVUN SAIRAALAPUUTARHA
Alue tulee restauroida erikseen laadittavan restaurointisuunnitelman mukaisesti.

1870-LUVUN PIHA
Alue tulee restauroida erikseen laadittavan restaurointisuunnitelman mukaisesti.

1920-LUVUN MUOTOPUUTARHA
Alue tulee restauroida erikseen laadittavan restaurointisuunnitelman mukaisesti.

MODERNISMIN AJAN ULKOTILA
Alue muodostaa rakennuksen kanssa kokonaisuuden.

KOKONAISUUTENA HOIDETTAVA TAI UUSITTAVA 1800-LUVUN REITTI

Alkuperäinen leveys 20 jalkaa. raitti tulee säilyttää yhteytenä alueen sisällä. Sitä rajaavat rivit on syytä uusita kokonaisuutena, jolloin kujannemaisuus säilytetään. Tällä hetkellä puusto on eri ikäistä ja kuntoista. Raitille on ilmeisesti ominaista, että sen lajisto vaihtelee. Toden näköisesti kujanne on kuitenkin ollut lehmuskujanne.

Kunnostettavat/palautettavat kokonaisuudet

KUNNOSTETTAVA ALUE

TYYLILTÄÄN EHYT KOKONAISUUS

LUONNONALUEENA HOIDETTAVA KOKONAISUUS

Koko alueesta tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelma/rakennustapaohje, jossa määritellään kunkin alueen ominaiset piirteet ja materiaalit. Ohjetta tulee noudattaa peruskorjauksen ja uudisrakentamisen yhteydessä. Myös muurien kunnostamisperiaatteet tulee määritellä.

Vielä 1960-luvulla hallintorakennus liittyi maanpintaan klassismin eleettömyydellä.

1980-luvun pihan puoleiset sokkelinvierusistutukset ovat muuttaneet pihan luonteen ja siirtäneet rakennuksen taka-alalle.

YHS 2012:n keskeisiä johtopäätöksiä:

Arvotus ja suositukset

-> Puutarhataiteelliset kerrostumat ja elementit
- Puutarhahistoriallisesti alueen suurin arvo on sen moninaisuus ja kerroksellisuus, ja alueen merkittävimmät puutarhasommitelmat ovat säilyneet hyvin.

- Lasaretniraitti on tunnistettu alueen tärkeimpänä reittinä, joka on säilynyt ajalta ennen köyhäntaloa

- Köyhäntalon pihapiiri, lasaretni maisemapuisto ja mielisairaalarakennuksen muotopuutarha on tunnistettu alueen tärkeimpinä puutarhataiteellisina elementteinä, ja ne kuvaavat syntyäikansa suunnitteluihanteita hyvin

- Sairaala-alueita ympäröivät aidat ja muurit muodostavat merkittävän elementin mm. kaupunkikuvassa

->Merkittävät maismaelementit

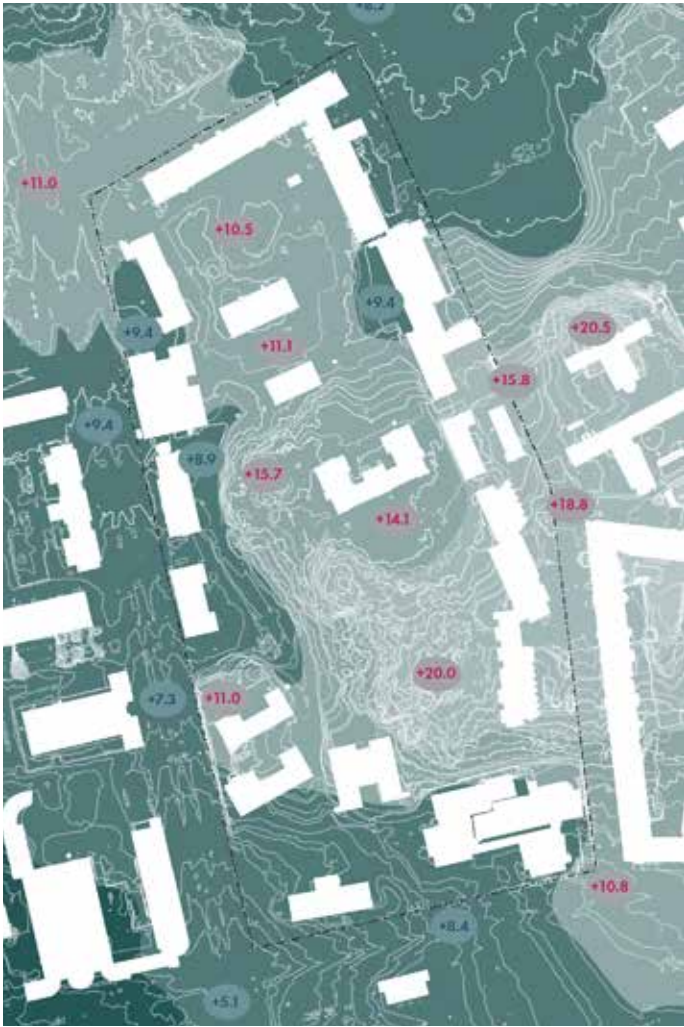
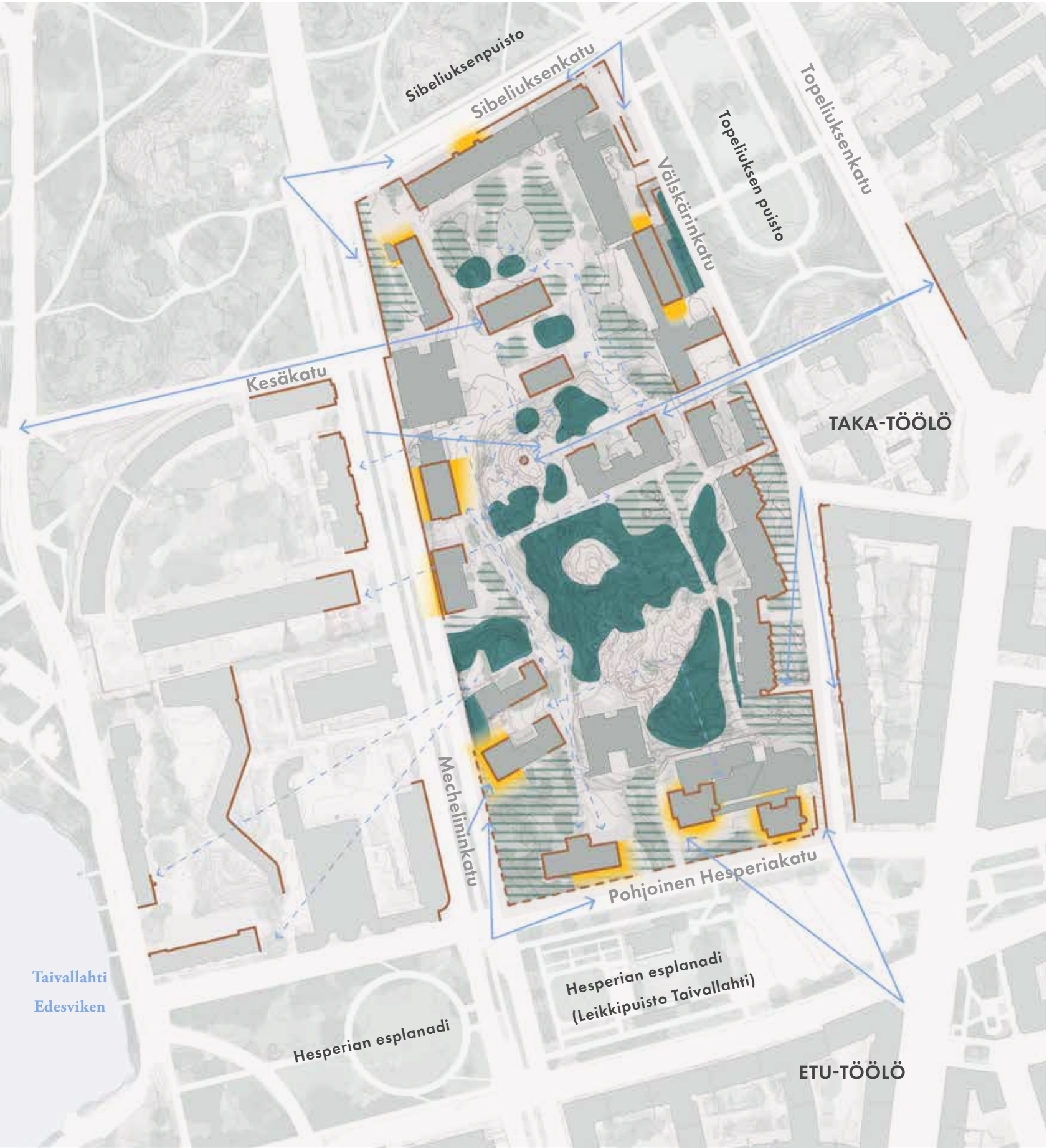
- Alueen avokalliot ja puukujanteet tunnistettiin merkittävimpinä maismaelementteinä

->Rakennusten lähiympäristöt

- Merkittävimpinä on todettu Hesperian sairaala ja siihen liittyvät ulkotilat 1960-luvulta sekä Hesperian sairaalan tornitalot ulkotiloineen 1950-luvulta. Myös työlaitoksen pihasuunnitelma 1960-luvulta mainittiin erityisenä.

YHS 2012:ssa on analysoitu alueen kaupunkikuvallisia arvoja koko Helsingin mittakaavassa, ja tämän pohjalta on todettu Kivelän sairaala-alueen olevan merkittävä aluekokonaisuus Helsingin kaupunkirakenteessa.

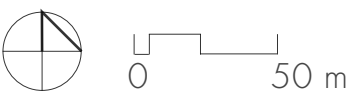
Arvotus ja suositukset-kappaleen lopussa todetaan: "työn puitteissa ei ollut mahdollista inventoida ja tutkia mitään osa-alueita sellaisella tarkkuustasolla, että sitä sellaisenaan voidaan pitää alueen jatkosuunnittelun kannalta riittävänä lähtötietona." YHS 2012 yhdessä nyt laadittavien useiden eri selvitysten kanssa muodostaa kuitenkin hyvän tietopohjan alueen jatkosuunnittelulle.

Alueen korkomaailma

- tiheä kasvillisuus
- puoliavoin kasvillisuus
- matala muuri, avonainen aita
- kaupunkikuvassa näkyvä muuri/julkisivu
- tunnusomainen julkisivu/maamerkki kaupunkikuvassa
- sairaala-alueen näkymät
- tärkeä näkymälinja alueelle

Entinen köyhäinlaitos muodostaa YHS 2012:n mukaan kerroksellisen ja kaupunkikuvallisesti merkittävän vehreän kokonaisuuden. Kivelän sairaala-alue on laaja, selkeästi erottuva kokonaisuus Etu-Töölön ja Taka-Töölön kaupunginosien rajalla. Kaupunkikuvassa tunnusomaisia ovat alueen muurit, aidat, rakennukset ja vehreä ilme.

Sairaala-alue muodostaa taustan Töölön vehreälle keskiosalle. Tämä toteutuu erityisesti sairaala-alueen koilliskulmassa, jossa 1930-luvun rakennukset luovat selkeän taustan Topeliuksenpuiston ja Sibeliuksenpuiston suunnilta Taka-Töölön puistokokonaisuudelle.

Kivelän sairaala-alue asettuu kaupungin vanhaa reuna-aluetta rajaavalle pohjois-eteläsuuntaiselle akselille. 1900-luvun taitteessa Helsingin länsilaidalle perustetut Marian, Kivelän, Lapinlahden, Töölön ja Meilahden sairaala-alueet perustettiin silloisen tiiviin umpikorttelivyöhykkeen reunalle. Sairaala-alueen sijainti entisellä kaupungin reunalla ja rannan läheisyydessä on havaittavissa varsinkin alueen etelä- ja lounaisreunoilla, joissa on säilynyt 1800-luvun lopun pienimittakaavaisempaa rakennuskantaa ja pihapiiriä. Sairaala-alueen lounaiskulma on alueen matalin kohta, ja Hesperian esplanadin sekä sairaala-alueen puusto muodostavat latvuspeitteisyydeltään jatkuvan kokonaisuuden.

Kivelän alue muodostaa sairaalahistoriansa takia Töölön muusta korttelirakenteesta poikkeavan suurkannealueen, joka on vehreämpi ja huomattavasti väljempi kuin muu Töölön korttelirakenne.

"Ypyän suunnitelmissa lähes koko aitamaton sairaala-alue esitettiin aidattavaksi uudella muurilla. Muurit on sovitettu taitavasti polveilemaan alueen kallioiseen maastoon, ja niitä on paikoin porrastettu ja aukotettu lattateräsaidoihin. Ne muodostavat sairaala-alueelle selkeän kehyksen ja korostavat sen saarekemaisuutta muuhun kaupunkirakenteeseen nähden."

(YHS 2012)

ETELÄINEN JULKISIVU - POHJOINEN HESPERIANKATU

Hesperianpuistosta nähten Kivelän sairaala-alue on vihreä. Köyhäintalon työlaitoksen päärakennus on kuulunut Töölön kaupunkikuvaan 1880-luvulta saakka. Hesperian sairaalan tornitalot ovat keskeisiä maamerkkejä, jotka näkyvät Apollonkadun risteyksestä asti.

POHJOINEN JULKISIVU - SIBELIUKSENKATU

Välskärinkadun pohjoisosassa ja Sibeliuksenkadulla sairaala-alueen korkeimmat rakennukset luovat suljetun ja rakennetun julkisivun sairaala-alueelle. Sairaalan hallinto- ja asuinrakennuksen vanhan sisäänkäynnin paikka keskellä Sibeliuksenkatua on edelleen nähtävissä. Uudempi sisäänkäyntirakennus koilliskulmassa on Kivelän muusta kokonaisuudesta poikkeava, katukuvassa erottuva kerrostuma.

ITÄINEN JULKISIVU - VÄLSKÄRINKATU

Välskärinkadun eteläosassa Sandelsin senioritalon julkisivu ja sijainti maastossa sulkevat näkymiä sairaala-alueen suuntaan. Senioritalojen edessä olevat avokalliot ja kumpuilevat nurmikot luovat vastakohtan kadun toisella puolella sijaitseville etupihoille. Välskärinkadun pohjoisosassa aluejulkisivun luonne muuttuu suljetummaksi.

LÄNTINEN JULKISIVU - MECHELININKATU

Mechelininkadun ja Sibeliuksenkadun kulma on muita aluejulkisivuja avonaisempi. Sairaala-alueen vihreä ilme ja Köyhäintalon lasaretti 1870-luvulta näkyvät kaupunkikuvassa. Mechelininkadulla sairaala-aluetta ympäröivä korkea betonimuuri hallitsee kaupunkikuvaa. Välillä vilahtelee alueen tunnusomaisia tuberkuloosipaviljonkeja, ja lähempänä Hesperian esplanadia alueen julkisivu muuttuu vihreämmäksi.

Kaavion valkoiseksi jätetyillä alueilla muutoksen sietokyky on ympäröivän kaupunkikuvan näkökulmasta hyvä.

Kivelän alueen eri rakennusten arvot on kuvattu kattavasti Kivelän sairaalan rakennushistoriaselvityksessä (Arkkitehdit Mustonen Oy 2025, osat A-J).

- “Kaupungin reunalla”**
Katukuvassa hahmottuu, miten köyhäinlaitos rakennettiin 1870-luvulla kaupungin reunalle, entiselle huvilatontille. Alueen vapaamuotoisesti kasvavat vanhat puut edustavat ajanjakson maisemapuutarhatyyliä. Vehnä luo visuaalisen jatkeen ympäröiviltä viheralueilta sairaala-alueelle. Alueet ovat katukuvallisesti, maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Muutoksen sietokyky alueella on heikko.
- “Töölön tausta”**
Viime vuosisadan aikana rakennetut muurimaiset sairaalarakennukset toimivat selkeänä taustana Sibeliuksenpuistolle ja Topeliuksenpuistolle. Julkisivujen sisäänvedot ja vaihtelevat muurit tuovat inhimillisyyttä ja vehreyttä katukuvaan. Alue on katukuvallisesti, maisemallisesti ja paikoittain kulttuurihistoriallisesti arvokas. Muutoksen sietokyky alueella on kohtalainen tai hyvä (esimerkiksi uuden sisäänkäyntirakennuksen ja huoltopihan ympäristössä).
- “Vehreän Töölön jatke”**
2000-luvulla rakennetut senioriasunnot on huolellisesti sijoitettu kumpuilevaan maastoon. Senioriasuntojen ja Välskärinkadun välissä on puustoinen vyöhyke avokallioineen ja nurmikoineen. Alue on katukuvallisesti ja maisemallisesti arvokas, mutta kokonaisuudella ei ole merkittäviä kulttuurihistoriallisia arvoja. Muutoksen sietokyky alueella on hyvä.
- Muita kaupunkikuvan kannalta tärkeitä julkisivuja ja näkymiä**
Mechelininkadun suuntaan näkyvät 2010-luvulla rakennetun väliaikaisen paviljonkirakennuksen julkisivu sekä vanhan keittiörakennuksen ja yhden tuberkuloosipaviljongin julkisivut. Välskärinkadulta avautuu näkymiä kohti vanhaa köyhäintalon mielisairaala sekä ruumishuonetta. Rakennusten välillä näkyy paikoitellen myös sairaala-alueen sisäpuolen rakennuksia tai puustoisia kallioalueita. Näkymät alueen sisään, puustoiset reunat ja vanhojen rakennusten julkisivut ovat katukuvallisesti, maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Muutoksen sietokyky alueella on kohtalainen.
- Sulkeutunut maisematila**
- Puoliavoin maisematila**
- Kaupunkikuvassa näkyvä vihreä reuna**
- Katukuvan tai kaupunkikuvan rajaama huomattava julkisivu**
- Maamerkki**
- Tärkeä elementti kaupunkikuvassa**

Karttalähde: Helsinki Region Infoshare

- selvitysalueen raja
- pelikenttä / urheilukenttä
- leikkipaikat ja -puistot
- koira-aitaukset
- viheralueet
- VISTRA, tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto
- vihersormen pääreitti
- viherlinja
- täydentävä yhteys
- täydentävä yhteys kadulla
- täydentävä rantareitti

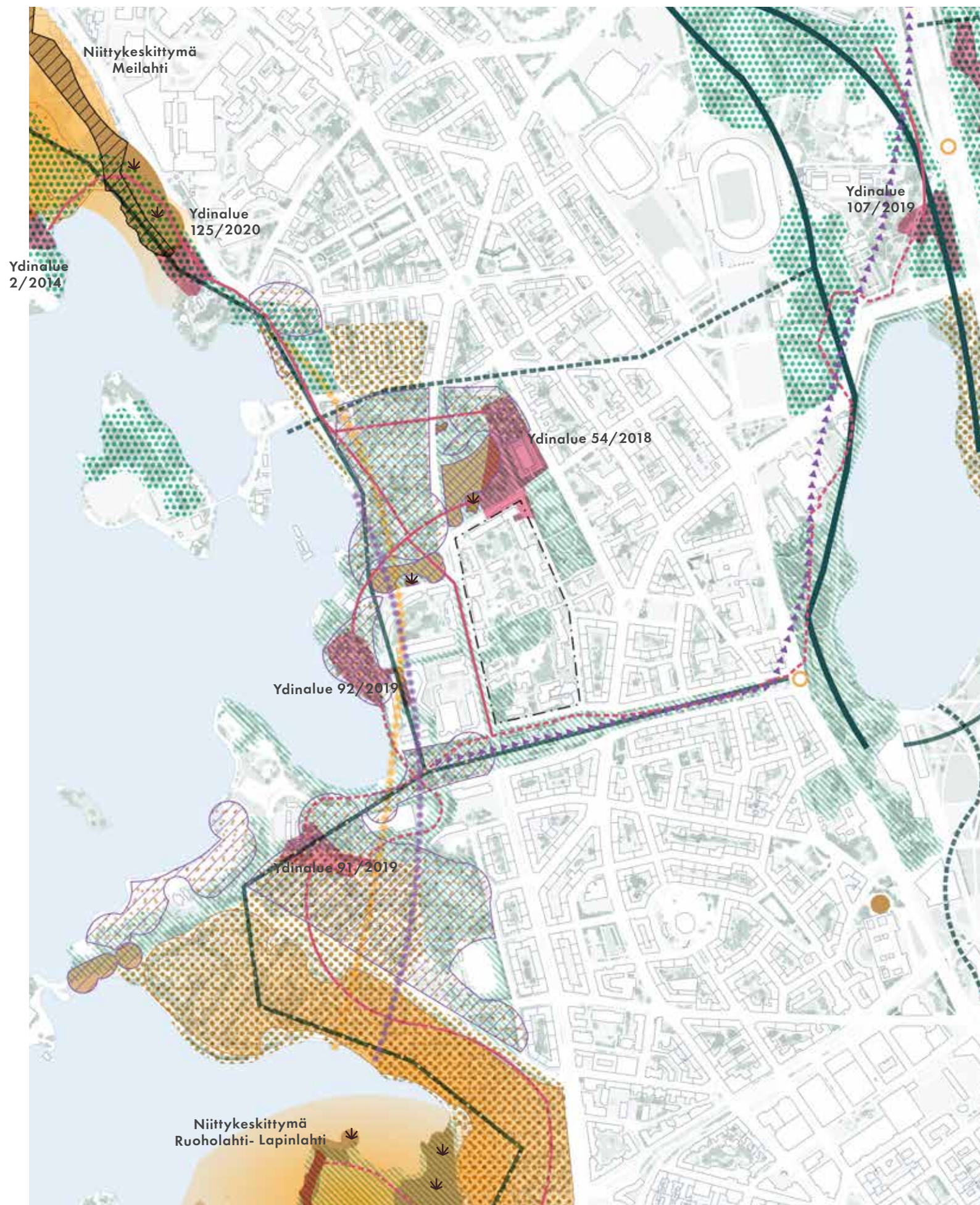

Kivelän sairaala-alueita ympäröivät monet rakennetut viheralueet. Alue sijaitsee Helsingin viher- ja virkistysverkostossa kahden viherlinjan (Hietaniemi-Korkeasaari ja Rajasaari-Mustikkamaa) sekä kahden ns. vihersormen (Länkipuisto ja Keskuspuisto) välillä. Helsingin vihersormet ovat kaupunkirakennetta jäsentäviä laajoja omaleimaisia pohjois-eteläsuuntaisia virkistys-aluekokonaisuuksia.

Sairaala-alueen pohjoispuolella sijaitsevat kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävät Sibeliuksenpuisto sekä Topeliuksenpuisto, eteläpuolella niin ikään merkittävä Hesperian esplanadi.

Sairaala-alueen läpi ei ole osoitettu toiminnallisia viher- tai virkistysyhteyksiä, ja alue on virkistykseen kannalta sulkeutunut kokonaisuus. Alue kytkeytyy ympäröivien viheryhteyksien ja viherlinjojen kautta Länkipuiston ja Keskuspuiston vihersormiin.

Aineistolähde:
Helsingin kaupunki. Tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto VISTRA 2021. (kartta.hel.fi)

Karttalähde: Helsinki Region Infoshare

Metsä- ja puustoinen verkosto

Sairaala-aluetta ympäröivät puistoalueet (Sibeliuksenpuisto, Topeliuksenpuisto, Toivo Kuulan puisto, Hesperian esplanadi) sekä Mechelininkadun puukujan Kivelän sairaalan länsipuolella on määritelty osaksi Helsingin metsä- ja puustoista verkostoa (puustoiset puistot). Verkostossa on myös määritelty Kivelän sairaalan melisairaalan eteläpuolella sijaitseva alue (muotopuutarhan ja entisen kävelypihan kohdalla) osaksi tätä puustoista puistoa. Tämä alue kytkeytyy Mechelininkadun puuriveihin 3. tuberkuloosipaviljongin kohdalla. Myös työlaitoksen entiseen pihapiiriin kuuluva puustoinen alue sairaala-alueen lounaiskulmassa kuuluu metsä- ja puustoisen verkostoon.

--- selvitysalueen raja

Niittyverkosto (Helsingin kaupunki, 2021)

- kehittettävä niittykeskittymä
- merkittävä kehittämistarve yhteydessä
- mahdollinen tutkittava yhteys
- niittyverkoston arvokohde
- muu niitty
- niittyverkoston tukialue
- muuttuva
- niittykeskittymät
- niittykeskittymiä yhdistävä ensisijainen yhteys

Metsä- ja puustoinen verkosto (Helsingin kaupunki, 2019)

- puustoiset puistot
- puustoiset tukialueet
- metsät ja metsiköt
- runkoyhteys
- alueellinen yhteys (säilytettävä)
- alueellinen yhteys(kehittettävä)
- katkos

Liito-oravaverkosto (Helsingin liito-oravaverkosto 2023)

- ydinalue
- oleva reitti
- yhteystarve

Niittyverkosto

Kivelän sairaala-alue sijaitsee Helsingin kaupungin niittyverkostossa Länsi-Helsingin niittyjen alueella, Ruoholahden-Lapinlahden sekä Meilahden niittykeskittymien välillä. Näiden kahden niittykeskittymän välinen alue on osoitettu niittyverkoston tukialueeksi, jossa on merkittävä kehittämistarve yhteydessä. Ruoholahden ja Meilahden niittykeskittymiä yhdistävä ja kehitettävä yhteys sijaitsee ensisijaisesti rannassa, Hietarannan ja Taivallahden puisto-alueilla.

Sibeliuksenpuistossa Kivelän sairaala-alueen pohjoispuolella sekä Mechelininkadun länsipuolella Pauligin huvilan läheisyydessä sijaitsee arvoniittyalueita ja maisemaniittyalueita. Kivelän sairaalan niittyalueet voidaankin nähdä Helsingin niittyverkon tukialueina, jotka laajentavat ja vahvistavat niittyverkostoa.

Liito-oravat

Liito-oravayhteys kulkee Töölön puistoalueilla Meilahdesta Paciuksenkadun ympäristöä pitkin. Töölön puistoalueilla on paljon vanhoja puita. Töölöstä liito-oravat voivat liikkua myös Hietaniemeen. Töölön liito-oravat pääsevät liikkumaan kadunvarsien puustorivejä pitkin. Töölön liito-orava-alueet tarkistettiin viimeksi keväällä 2021.

Ydinalueella 54, joka ulottuu osittain Kivelän sairaala-alueen koilliskulmalle, tehtiin ensimmäisiä havaintoja liito-oravien jätöksistä Topeliuksenkadun varrelta, Sibeliuksenpuiston eteläreunalta sekä Kivelän sairaalan pihalta vuonna 2018. Alueella havaittiin jätöksiä myös 2019, 2020 ja 2021.

Toivo Kuulan puiston (ydinalue 92) esiintymä löytyi keväällä 2019 ja löytöjä on tehty alueella myös 2020 ja 2021. Alueella on kookkaita koivuja, haapoja ja mäntyjä ja hyviä piilopaikkoja liito-oraville.

Vuonna 2019 todettiin liito-oravan liikkuneen Sibeliuksenpuistossa ja Hesperiankadun varrella. Vuoden 2023 raportin mukaan Hesperiankatujen puusto saattaa mahdollistaa liito-oravien liikkumisen itään Töölönlahden rantapuistoon, mutta tätä ei ole varmistettu jätöslöytöjen avulla.

Aineistolähde:
Helsingin kaupunki. Metsä- ja puustoinen verkosto 2019. Liito-oravaverkosto 2023. (kartta.hel.fi)

2

Päivitysinventointi

Yhteydet ja reitit

Puutarha- ja piha-alueet sekä rakennuksiin liittyvät ulkotilat

Aidat, muurit ja muut rakenteet

Alueen maisemalliset ja ekologiset arvot

YHTEYDET JA REITIT

Sairaala-alueen liittyminen ympäristöön - nykytila

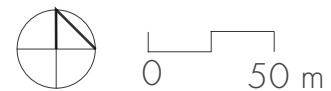
Kivelän sairaala-alueen muurit ja aidat luovat alueesta puolisoljetun saarekkeen keskelle kaupunkirakennetta. Alueen nykyisen sairaala-toiminnan kannalta tämä on toimiva ratkaisu; sairaala-alueella tai alueen läpi ei välttämättä toivota ylimääräistä liikkumista.

Kivelän sairaala-alue toimii nykytilanteessa laajana umpinaisena korttelina, jonka läpi ei kuljeta. Muuri ja aidat estävät liikkumista monin paikoin. Alueelle johtavat sisäänkäynnit ovat harvassa; vain neljästä kohdasta pääsee alueelle sisään.

Alueen muuttuessa asuinympäristövaltaiseksi liikkumisen tarve alueen läpi ja alueelta ympäröiviin palveluihin kasvaa. Tarvetta uusille sisäänkäynneille ja yhteyksille syntyy varsinkin sairaala-alueen länsi- ja itäreunoilla.

- lähialueet, joilla palveluja
- keskeinen viher- ja virkistysyhteys
- täydentävä viher- ja virkistysyhteys
- puukujanteet
- keskeinen viher- ja virkistysalue
- vetovoimakohde
- vetovoimakohde viheralueella
- nykyinen sisäänkäynti alueelle
- sairaala-alueen läpi kulkevat reitit
- uusi yhteystarve
- nykyinen itä-länsisuuntainen yhteys

Lasaretrinraitti
Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja toiminnallisesti arvokas reitti

Säilytettävät ja kehitettävät arvokkaat yhteydet
Alueen ensimmäisistä vaiheista säilyneitä yhteyksiä, jotka ilmentävät sairaala-alueen alkuperäisiä ominaispiirteitä. Kulttuurihistoriallisesti ja toiminnallisesti keskeisiä reittejä.

Muut tärkeät yhteydet
Reitit, jotka ovat joko toiminallisesti tärkeitä nykyisellä sairaala-alueella, tai reitit jolla on erityistä kulttuurihistoriallista arvoa.

Muut yhteydet
Esim. vanhoja oikopolkuja tai sisäänkäyntijärjestelyjen takia syntyneitä reittejä

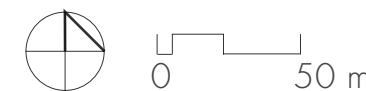
Uudet yhteydet
Reitit, jotka ovat syntyneet esimerkiksi uusien tilapäisten paviljonkirakennusten rakentamisen yhteydessä.

Hävinnyt yhteys

Tärkeä näkymälinja

Tärkeimmät pääsisäänkäynnit alueelle ja rakennuksiin

Muut sisäänkäynnit

Sairaala-alueen halki kulkeva Lasaretrinraitti on ympäristöhistoriallisen selvityksen 2012 mukaan lähtöisin ainakin 1830-luvulta, ennen köyhäintalon rakentamista alueelle. Tie johti alun perin Edetin huvilan tontin läpi, ja 1870-luvulta alkaen siitä muodostui tärkeä alueen sisäinen yhteys köyhäintalon pihapiiriltä köyhäintalon työlaitokselle. YHS 2012:n mukaan voitaneen olettaa, että työlaitos on haluttu sijoittaa tontin äärimmäiseen nurkkaan olemassa olevan tien varteen.

Kulttuurihistoriallisesti tärkeä raitti on myös maisemallisesti arvokas; se polveilee sairaala-alueen maastonmuotoja seuraillen. Raitin varrelta avautuu tunnusomaisia näkymiä alueelle.

Lasaretrinraitti on toiminnallisesti tärkeä yhteys. Se on ainoa reitti, joka kulkee koko alueen läpi pohjois-eteläsuuntaisesti.

Muita arvokkaita, pääosin säilyneitä reittejä ovat köyhäintalon ja mielisairaalan ympäristön reitit.

Vanhan valokuvan perusteella voidaan havaita, että vanhan sisätautipaviljongin reliefin kohdalla on ollut aukko ja pääsy suoraan Lasaretin maisemapuistoon. Rakennuksen reliefit ja katos ovat edelleen havaittavissa kaupunkikuvassa.

Lähde: Helsingin kaupunginmuseo

Päivitysinventoinnin havainnot
koostettuna yhdelle kartalle.
Inventointia käydään osa-alueittain
läpi seuraavassa luvussa.

Tämän selvitystyön inventointia varten käytiin syyskuussa 2024 kolmesti maastokäynnillä. Lisäksi alueella on käyty useita kertoja lyhyemmillä maastokäynneillä.

Inventoinnissa kiinnitettiin huomiota erityisesti piha- ja puutarha-alueiden sommitelmiin, nykyisiin materiaaleihin, polkuihin ja käytäviin.

Maastokäyntien perusteella laadittiin koko alueesta luonnosmainen inventointikartta, ja alueen nykyistä tilannetta vertailtiin YHS 2012 raportissa esitettyihin vanhoihin pihasuunnitelmiin sekä vanhoihin ilmakuviin.

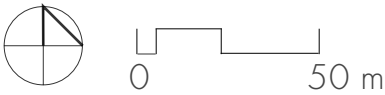
Vertailun ja inventoinnin perusteella jaettiin alueen puutarha- ja piha-alueet osa-alueisiin. Tämä jako on esitetty seuraavalla sivulla (s.17).

Puutarha- ja piha-aluekokonaisuuksia on tässä työssä tarkasteltu erikseen säilyneisyyden näkökulmasta. Tämän perusteella jokaiselle piha- ja puutarha-alueelle on määritetty muutoksensietokyky.

Puutarha- ja piha-alueiden tyypittely aikakausittain

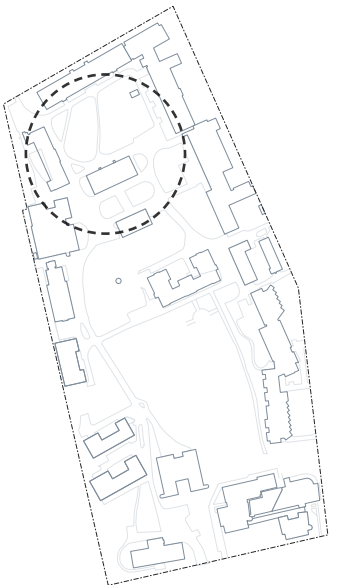
Inventoinnin sivunumero	Puutarha- ja piha-alueiden valmistumisajankohta	Numero kartalla	Rakennusten valmistumisajankohta
s.18	1870-1880 Edesvikenin työ- ja vaivaistalon ympäristö Lasaretti maisemapuisto Köyhäintalon piha-alue	1. 2. 3.	1873 Köyhäintalon talousrakennus 1878 Köyhäintalon lasaretti 1889 Mattila (Köyhäintalon miesten rakennus)
s.19-20	1880-1890 Edesvikenin työ- ja vaivaistalon ympäristö Ns. tarkastajan huvimajaa ympäröivä kallio Työlaitoksen vanha piha-alue	4. 5.	1894 Köyhäintalon mielisairaala 1889 Työlaitoksen päärakennus
s.21	1920-luku, Kivelän sairaalan ympäristö Muotopuutarha ja kävelypihat	6. 7. 8. 9.	1905 Tuberkuloosipaviljonki 1 1902 Tuberkuloosipaviljonki 2 1906 Tuberkuloosipaviljonki 3 1928 Sairaalan keittiörakennus
s.22	1950-luku Hesperian sairaalan tornitalojen piha-alue	10. 11. 12. 13.	1932 Sairaalan sisätautipaviljonki 1935 Sairaalan hallinto- ja asuinrakennus 1940 Sairaalan ruumishuone 1954-55 Hesperian sairaalan tornitalot
s.23-24	1960-luku, Hesperian sairaalan ulkotilat Mielisairaalan ulkotilat "Vanhusten piha"	14.	1961 Hesperian sairaala
s.25	1980-luku Sisäänkäyntirakennuksen rakentamisen yhteydessä uudet pihajärjestelyt	15.	1985 Uusi sisäänkäyntirakennus
s.26-27	1980-1990 Ruumishuoneen ulkoalueet Köyhäintalon lasaretti piha Tuberkuloosipaviljonkien piha-alueet Keittiörakennuksen piha	16.	2000 Sandelsin senioritalot
s.28	2000-luku Sandelsin senioritalon piha-alueet	17.	2018 Tilapäiset paviljongit
s.29	2010-luku Tilapäisten paviljonkien ympäristöt Sophie Mannerheimin koulun piha		

Tilapäinen paviljonki rak. 2018

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

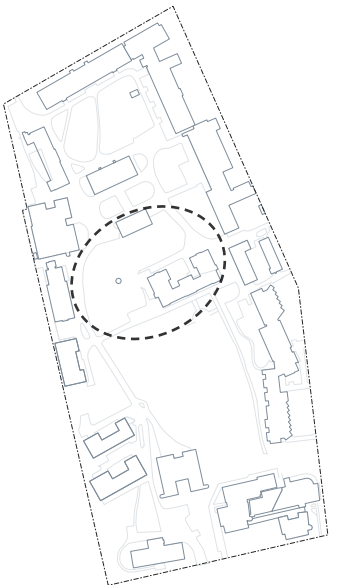
Alueen aikakauden ilmettä kuvaavat yksinkertaiset pintamateriaalit (kivituhka, nurmi) ja pintamateriaalien rajautuminen ilman reunakiviä. Rakennukset liittyvät suoraan ympäristöön ilman selkeitä rajapintoja.

Poikkeaviin ratkaisuihin ja materiaaleihin kuuluvat asfaltti, ns. asfalttimakkarareunat, päiväkotipihaan ratkaisut (aitaus ja värilliset turva-alustat) sekä graniittilaatat vanhojen rakennusten sisäänkäynnin yhteydessä.

- Alueella on erittäin hyvä säilyneisyys, uudempiä päiväkodin leikkiäalueita lukuun ottamatta
- Maisemapuiston ja Köyhäintalon piha-alue on kulttuurihistoriallisesti, toiminnallisesti ja maisemallisesti arvokas
- Alueelle voidaan palauttaa aikakauden mukaisia pintamateriaaleja sekä mm. maisemapuiston huvimajoja
- Muutoksensietokyky on heikko; arvokas säilytettävä alue

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

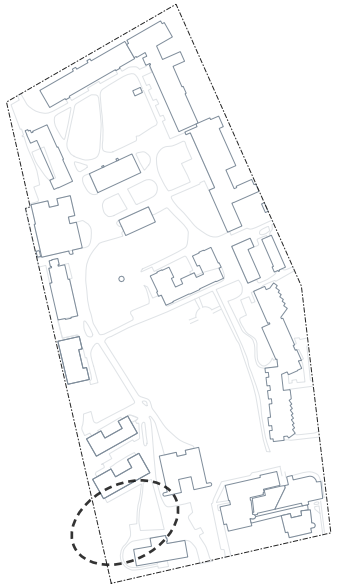
Huvimajan kallioalueella on hyvin säilynyt puistomainen alue, jossa on maastonmuotoja seuraillen rakennettuja puistokäytäviä ja kalliokolojen istutusalueita. Osa poluista on kasvanut umpeen. Polkujen reunarakenteita on muutamia paikoin jäljellä.

Mielisairaalarakennuksen lähiympäristöä on uudistettu moneen kertaan. Osa rakenteista on nykyisten toiminnallisten tarpeiden sanelemia (esim. korkeat piha-aitaukset). Rakennuksen aikakauden tyypillisiin pihajärjestelyihin kuuluvat yksinkertaiset pintamateriaalit (kivituhka, nurmi) ja reittien rajautuminen suoraan maastoon ilman reunakiviä. Alueella on asfalttipintaa ja ns. asfalttimakkarareunoja, kenttäkiveystä, noppa- ja nupukiveystä, betonilaattoja, betonireunoja, betonikouruja, paasikivimuureja ja luonnonkivireunoja.

- Kallioalue on maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas
- Alueelle voidaan palauttaa umpeenkasvaneet polut
- Muutoksensietokyky on heikko avokallioalueella "tarkastajan huvimajan" ympäristössä ja vanhojen mäntyjen kohdalla
- Mielisairaalarakennuksen lähiympäristö on hajanainen kokonaisuus, joka ei vastaa rakennuksen aikakautta. Muutoksensietokyky on hyvä rakennuksen välittömässä ympäristössä

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

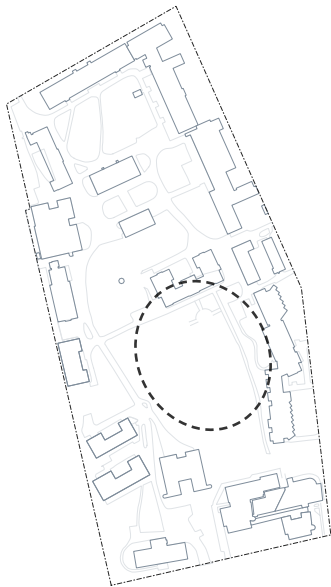
Alue on ollut osa työlaitoksen pihapiiriä.

Alue perustuu edelleen vuoden 1925 suunnitelmassa vallinneeseen tilanteeseen. Länteen johtava puukujanne on johtanut ruumishuoneelle, ulkoahuoneelle ja liiterille, jotka kaikki myöhemmin jäivät Mechelininkadun alle. Puurivit ovat säilyneet, mutta vanhat kulkuyhteydet ovat hävinneet, kun ne ovat jääneet tarpeettomiksi.

Vuonna 2023 rakennettu uusi puistokäytävä alueen läpi kohti Vanhusten pihan terassialuetta edustaa materiaaleiltaan eri aikakautta kuin rakennusten ulkotila.

Pihajärjestelyt työlaitoksen koillispuolella ovat vuodelta 2011. Sommitelmalla ei ole erityisiä arvoja.

- Alueen puusto ja vehreys ovat kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti, kaupunkikuvallisesti ja ekologisesti (osana Helsingin metsä- ja puustoinen verkosto) tärkeä
- Vanhojen polkujen palauttaminen ei ole tarkoituksenmukaista
- Vanha säilynyt puukujanne koostuu osittain vuorijalavista, joista osassa on havaittu lahottajasienitartunta. Jalavanpakuritartunnan saaneita jalavia ei todennäköisesti ole enää elossa n. 10 vuoden päästä. Puut, jotka ovat osa kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti keskeisiä sommitelmia, suositellaan ajan myötä uusittavaksi pääpiirteissään samoille kohdille.
- Muutoksensietokyky on heikko

Alueella on runsaasti muotopuutarhan ja kävelypuutarhojen jäänleitä. Mielisairaalarakennuksen edessä olevat pensasrivit ja pyöreä istutusaihe ovat parhaiten säilynyt osa. Muotopuutarhalta etelään on johtanut lehtimajalle käytävä, mutta sekä käytävä että lehtimaja ovat molemmat kasvaneet tiivisti umpeen ja käytävä ei ole enää miltei kuljettavissa.

Vanhoista valo- ja ilmakuvista käy ilmi, että muotopuutarhasta länteen on johtanut puistokäytävä Lasaretinraitin suuntaan. Tämä puistokäytävä hahmottuu maastossa tasaisempaan alueeseen, ja puistokäytävän vierellä on vanhoja istutettuja lehtipuita. Alue on kuitenkin kasvanut umpeen.

Lasaretinraitin suuntaisesti kallioalueen vieressä sijaitsee vanha kivimuurirakenne. Vuoden 1943 ilmakuvassa kallioalueen ja Lasaretinraitin välillä oleva alue näyttää tasaiselta nurmialueelta. Alueen reunalle on istutettu lehtipuita. Alue on nyt kasvanut umpeen.

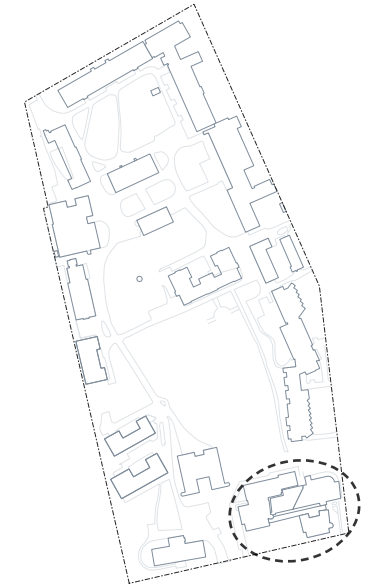
Vaikka kallioalueelle on vanhoissa suunnitelmissa esitelty huvimaja, ilmakuvista ei ilmene sellaista, joten se on todennäköisesti jäänyt toteuttamatta.

- Vanha muotopuutarha ja siihen liittyvä kävelypiha ovat maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus
- Luonnonilaiset kallioalueet maisemallisesti ja ekologisesti arvokkaita (Helsingin metsä- ja puustoinen verkosto)
- Alueella on palautettavia ominaispiirteitä, palauttaminen vahvistaisi alueen toiminnallisia arvoja
- Muutoksensietokyky heikko

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syys 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio /
Kasvillisuusinventointi Keiron Oy
2024 Ruohovartinen kasvillisuus /
Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy
2025

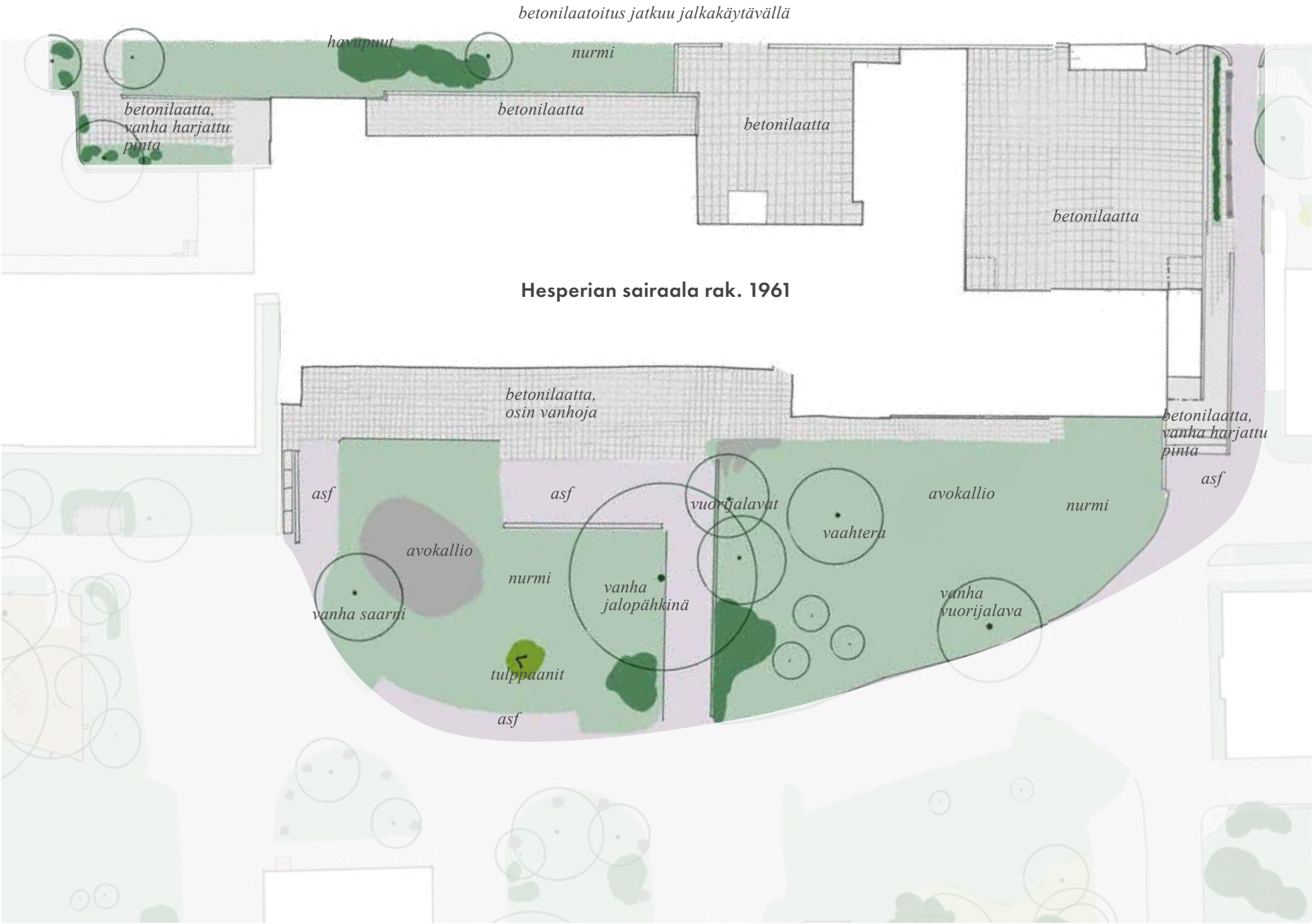

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

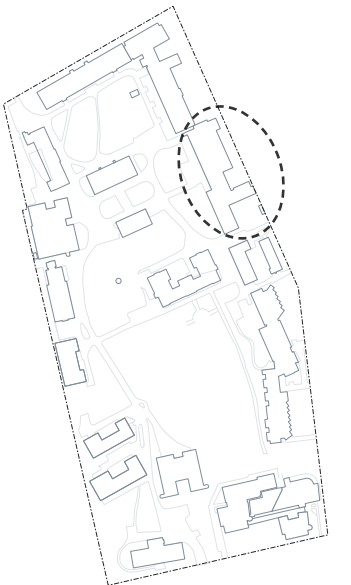

Martta ja Ragnar Ypyän suunnittelemien tornitalojen pihat toteutettiin 1950-luvulla myös Ypyöiden suunnitelman mukaan. Alkuperäisen sommitelman mukaisena pihasta on vuoden 2011-2022 peruskorjausten ja pihamuutosten jälkeen säilynyt Pohjoisen Hesperiankadun ja tornien sekä kadun ja gallerian välinen alue, ns. "Etupiha". Piha on uudistettu 1950-luvun suunnitelmaperiaatteet huomioiden, vaikka alkupe-
räinen sommitelma on osin hävinnyt.

- Tornitalojen/Gallerian ja Pohjoisen Hesperiankadun välinen alue on maisemallisesti, kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas
- Muutoksensietokyky on kohtalainen

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
Ruohovartinen kasvillisuus / Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

Hesperian sairaalan mielisairaalan lähiympäristö muodostaa rakennuksen kanssa yhtenäisen kokonaisuuden. Piha-alueet on toteutettu alunperin 1960-luvulla Ypyöiden suunnitelmien mukaisesti. YHS 2012:n mukaan Hesperian sairaalan ympäristössä on edelleen puita suunnitelman mukaisilla paikoilla, joskin osa lienee jo suunniteltuajankohtana olemassa olleita.

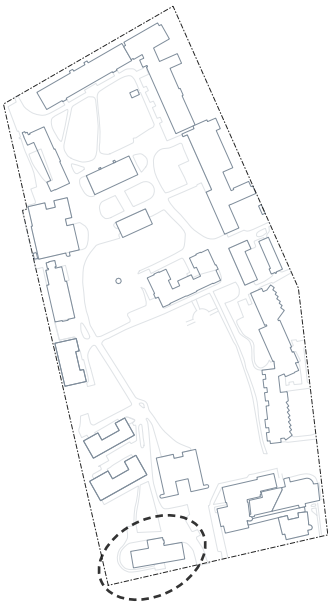
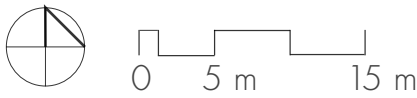
Muutoksia on tapahtunut pääasiallisesti Välskärinkadun portin alueella sekä sisäpihalla. Esimerkiksi sisäpihan betoniportaan viereen on tullut uusi ajoyhteys ja alueelta on poistettu avokalliota. 2003-06 peruskorjauksen yhteydessä autotalirakennuksen paikalle tehty luentosalisiipi sekä länsipuolen sisäänkäynti- ja porrasjärjestelyt ovat myös vaikuttaneet ulkotiloihin (RHS 2025).

Alkuperäisten suunnitelmien ja ajanjakson mukaisia betonilaattoja on paikoitellen poistettu ja muutettu asfaltiksi, paikoitellen vaihdettu toisiin. Alueella on monentyyppisiä betonilaattoja. Osalla alueesta laattojen pinta on hienovaraisesti kuvioitu; nämä laatoitukset saattavat olla suunnitelman valmistumisen ajalta. Laatoitus jatkuu paikoin Välskärinkadun jalkakäytävän puolelle, tosin materiaali ei ole aivan sama kuin tontilla.

- Hesperian sairaalan alue on varsinkin Välskärinkadun puolella maisemallisesti, kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas, ja muutoksensietokyky on heikko
- Hesperian sairaala-alueen piha-alue ei ole yhtä selkeä kokonaisuus ja muutoksensietokyky on kohtalainen

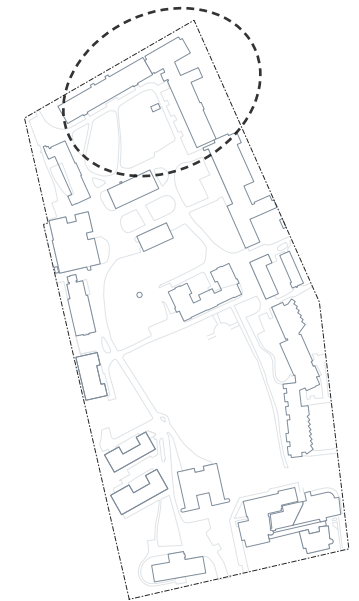
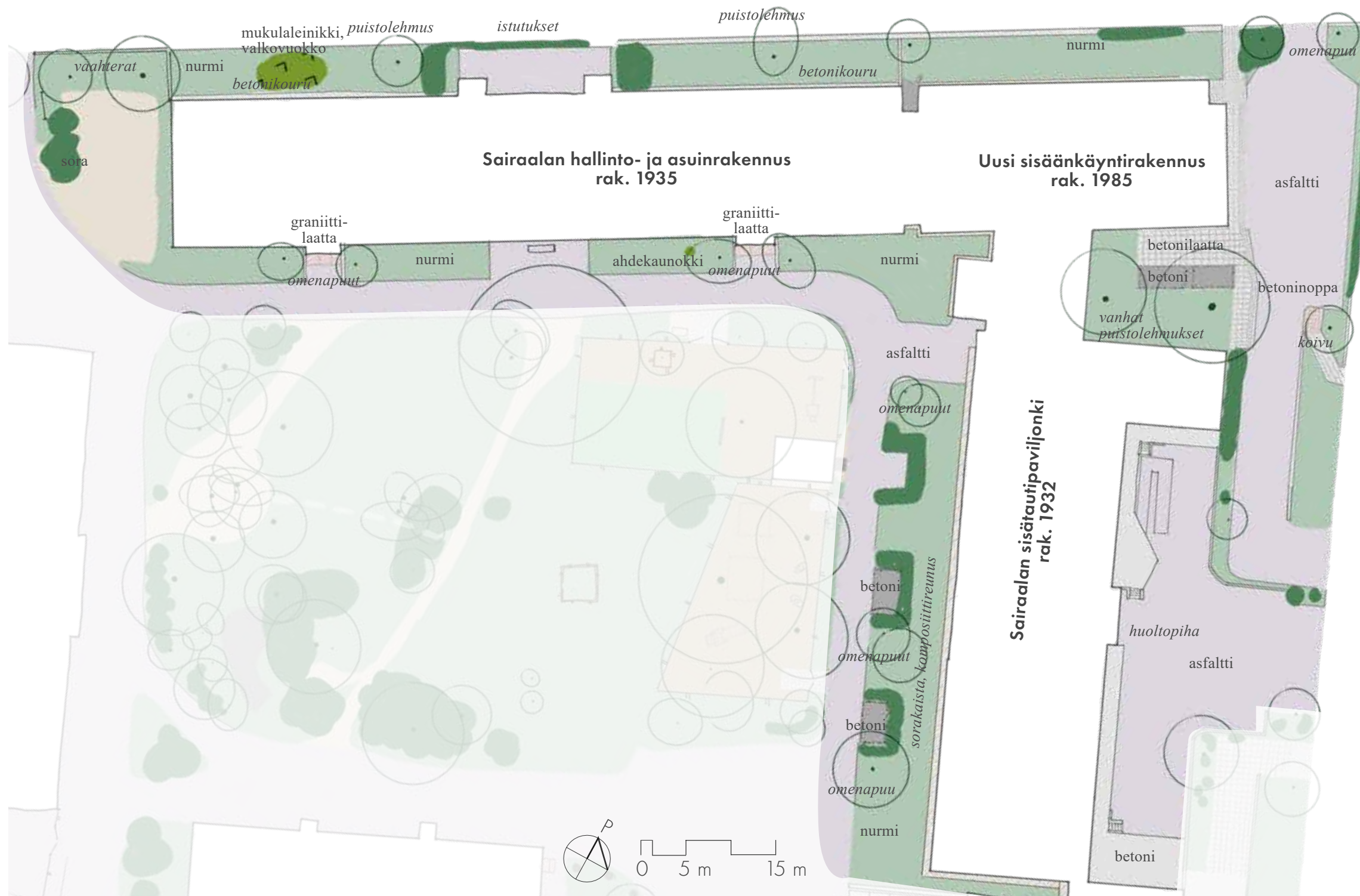
Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

Köyhäintalon työlaitoksen päärakennuksen lähiympäristöön tehtiin uusi pihasuunnitelma 1962 uuden aidan rakentamisen yhteydessä.

Piha on uudistettu vuoden 2024 alussa. Työlaitoksen päärakennuksen ympäri johtava reitti toteutettiin 1960-luvulla nupukiveyksellä, mutta nyt reitti on uudistettu värillisellä kivipinnoitteella.

- Alueen pihajärjestelyt eivät vastaa rakennusten aikakautta (1880-luku)
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky on kohtalainen

Uuden sisäänkäyntirakennuksen rakentamisen yhteydessä hallinto- ja asuinrakennuksen sekä sisätautipaviljongin ympäristöön laaditiin vuonna 1982 rakennusviraston puisto-osastolla istutussuunnitelma. 1980-luvulla tehdyt istutukset muuttivat 1920-luvun rakennusten lähiympäristön kokonaan.

YHS 2012:n mukaan rakennusten pihojen alkuperäiseen luonteeseen ei kuulunut sokkelinvierusistutuksia. Rakennusten edusta oli ennen 1980-luvua avoin ja puistomainen, ja sisäänkäyntirakennuksen paikalla oli mahdollisesti pysäköintialue.

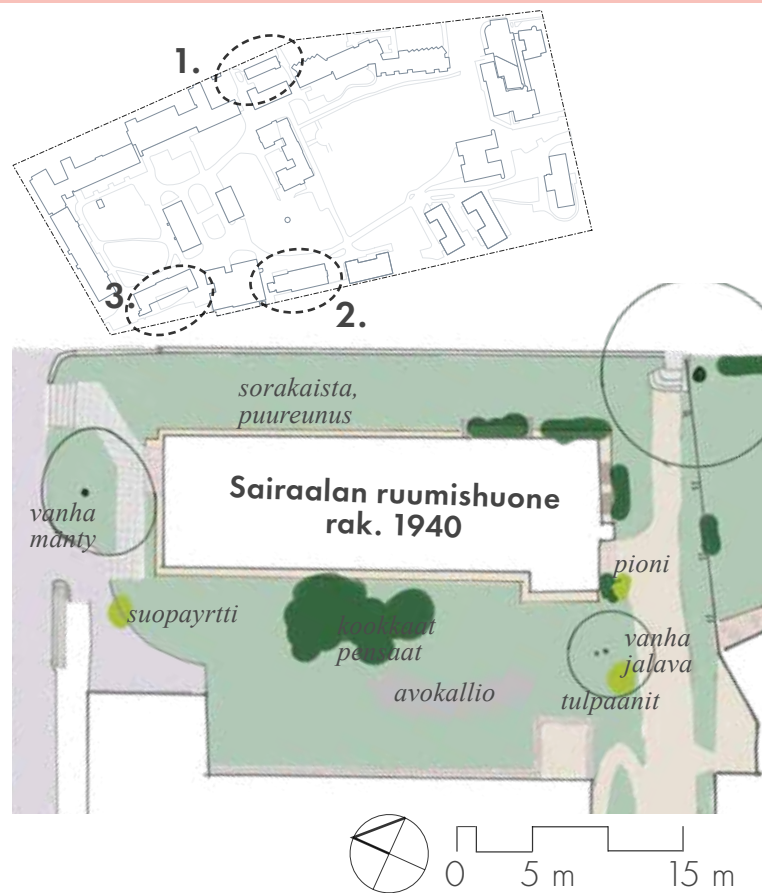
Etuistutukset liittyvät katuun ilman aitoja. Pihan puolella rakennusten välittömässä läheisyydessä ei ole istutuksia vaan rakennukset liittyvät suoraan maanpintaan. Rakennuksen sisäpihan puoleisilla seinustoilla oli autopaikkoja.

Rakennuksiin tehtiin myös muutoksia sisäänkäyntirakennuksen rakentamisen yhteydessä. Esimerkiksi sisätautipaviljongin keskellä on ollut porttikäytävä talon läpi, joka on yhdistänyt Sibeliuskadun ja Lasaretin maisemapuiston.

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio /
Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
Ruohovartinen kasvillisuus / Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

- Alueella on yksittäisiä ekologisesti tärkeitä puita (Liito-oravan ydinalue)
- Alueen pihajärjestelyt eivät vastaa rakennusten aikakautta (1930-luku)
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky on hyvä

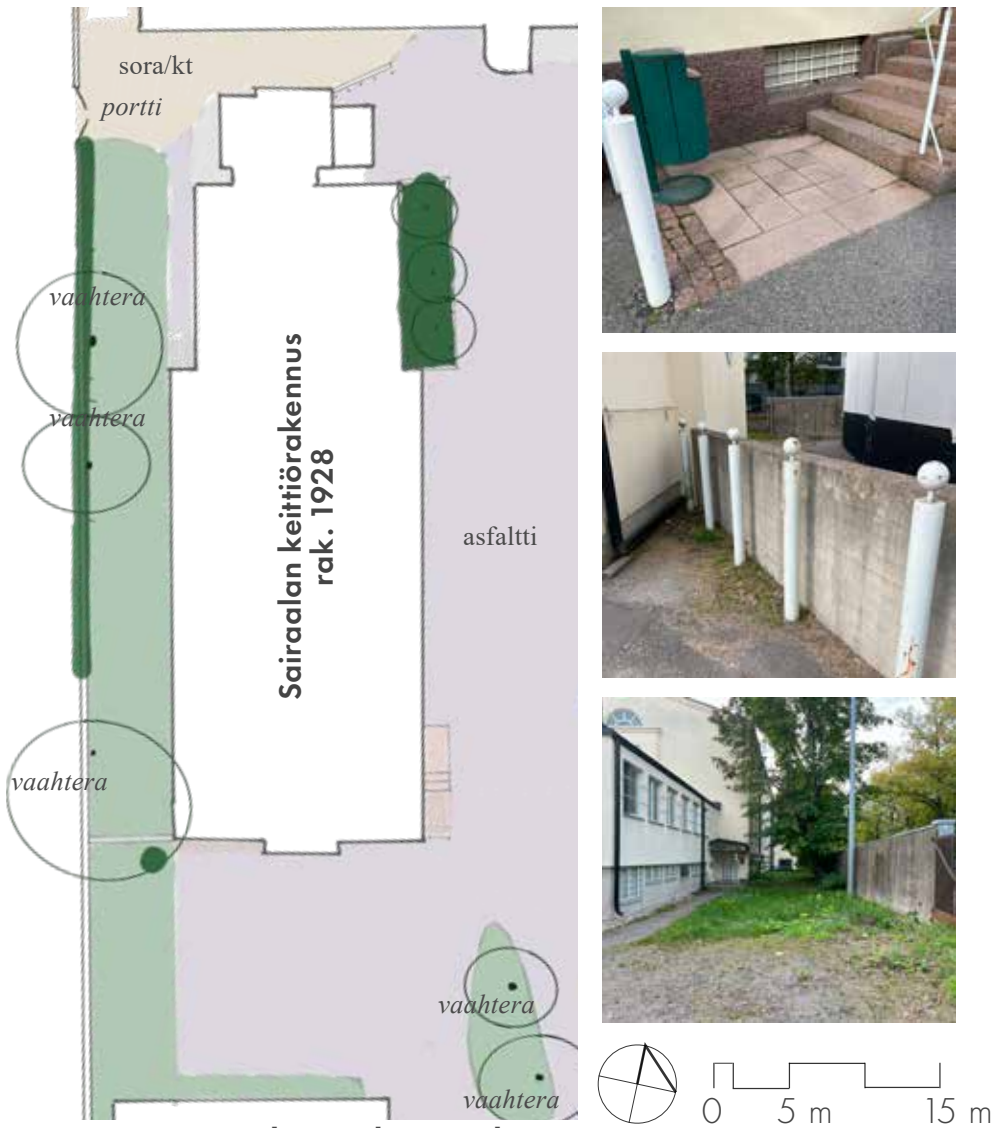

1. Ruumishuoneen ulkoalueet

Sairaalan ruumishuoneen ympäristöön on laadittu useita pihasuunnitelmia, ensimmäinen on vuodelta 1939. Nostettu sokkelinvierusistutus itäisellä julkisivulla on tämän suunnitelman mukainen. Vuoden 1956-1976 ilmakuvissa piha näyttää paljaalta sorapinnalta. Toteutusvaiheen istutussuunnitelmasta ilmenee, että rakennuksen kadunpuoleisella sivulla on ollut reitti. Rakennuksen edessä oleva maisemallisesti merkittävä mänty on vanha, todennäköisesti rakennusta vanhempi. Pihan puolella on huomattava syreeniryhmä. Muurit ja portti on kunnostettu hiljattain vanhan mallin mukaan. Ulkoalueen ilme on muutoksista huolimatta säilynyt kokonaisuudeltaan eheänä.

- Alueen pihajärjestelyt eivät täysin vastaa rakennusten aikakautta (1930-/40-luku)
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky on kohtalainen

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

2. Keittiörakennuksen piha

Keittiörakennuksen piha on YHS 2012:n mukaan ollut päänsääntöisesti paljas sorapinta. Keittiörakennuksen etuseinän vieressä on ollut istutuksia. Nykyiset pihajärjestelyt pohjautuvat vuonna 1995 laadittuun istutussuunnitelmaan. Lisäksi alueella on viereisen tilapäisen paviljonkirakennuksen rakentamisen yhteydessä tapahtunut muutoksia. RHS 2025:n mukaan rakennuksen juhlava julkisivu pohjoispäädyssä on 1960-luvun laajennustöiden yhteydessä peitetty. Tämän lisäksi Mechelininkadun puoleinen länsisivu on saanut takapihamaisen luonteen Mechelininkadun rakentamisen jälkeen ja rakennuksen 1920-luvun lopun herkkä klassismi paljolti piiloon.

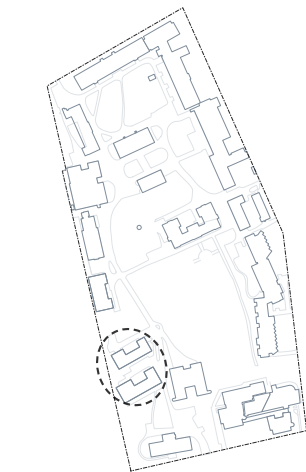
- Keittiörakennuksen lähiympäristö on hajanainen kokonaisuus, joka ei kaikilta osiltaan vastaa rakennuksen aikakautta. Alueella korostuvat toiminnallisuus ja huollon näkökulmat.
- Muutoksensietokyky hyvä

3. Köyhäntalon lasaretin piha

Köyhäntalon lasaretin pihan vanhin ominaispiirre on puut, jotka ovat jo vuoden 1925 suunnitelmassa. Mechelininkadun rakentamisen yhteydessä alueella olleita viljelysmaita poistettiin. Vuonna 1937 alueelle rakennettiin uusi oleskelupuutarha lehtimajoineen, YHS 2012 mukaan todennäköisesti Elisabeth Kochin suunnitelman mukaisesti. Nykyiset pihajärjestelyt pohjautuvat vuonna 1989 laadittuun pihasuunnitelmaan. Alueella on lisäksi viereisen tilapäisen paviljonkirakennuksen rakentamisen yhteydessä tapahtunut muutoksia.

- Piha-alue on hajanainen kokonaisuus, joka ei vastaa rakennuksen aikakautta
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky hyvä

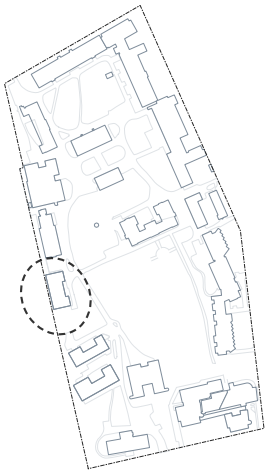
Tuberkuloosipaviljonkien nro 1 ja 2 piha-alueet

Paviljongit olivat valmistumisen jälkeen luontaisen karun kalliokasvillisuuden ympäröiviä, ja niille johti sorapintaisia reittejä Lasaretnraitilta. 2. tuberkuloosipaviljongin läheiset kookkaat männyt ovat paviljonkeja edeltävältä ajalta.

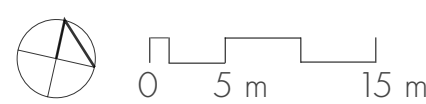
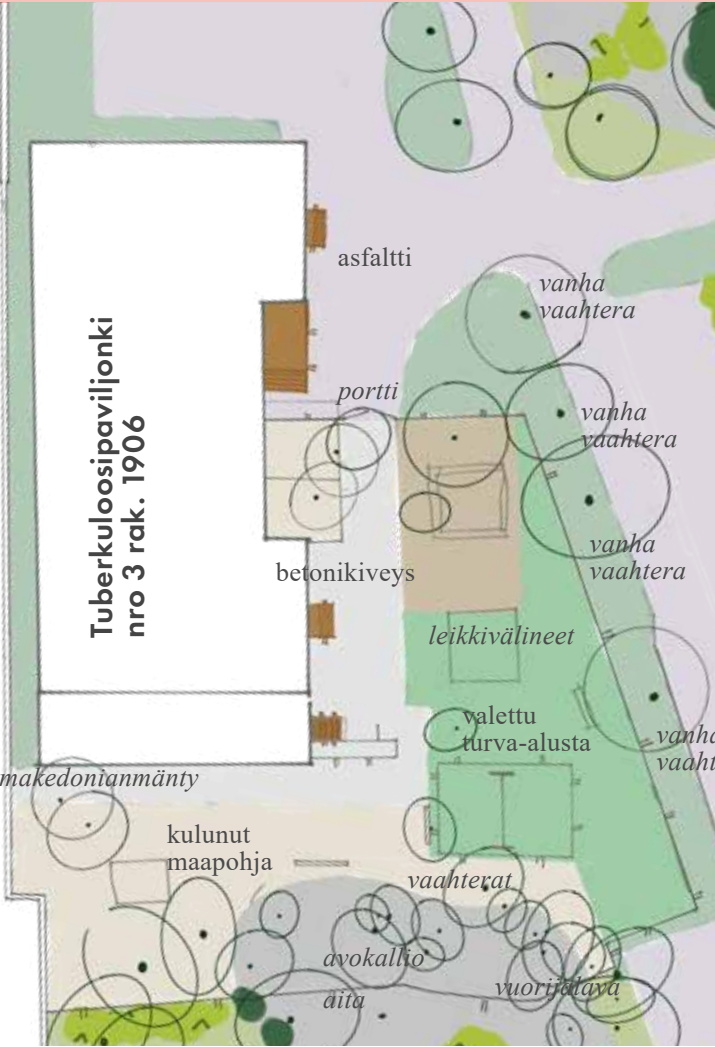
Kahdesta pohjoisimmasta paviljongista (2. ja 3.) on laadittu 1980–90-luvuilla pihasuunnitelmia, jotka on toteutettu. Paviljonkien puiset terassit, portaat ja luiskat eivät ole alkuperäisiä. Paviljonkien lounaispäädyt ovat aiemmin olleet terasseja joista on ollut näkymiä kohti Taivallahtea. Mechelininkadun linjaaminen ja myöhemmin ym-

päröivän alueen kehittyminen ovat tyypistäneet paviljonkien alkuperäistä pihatilaa.

- Tuberkuloosipaviljonkien perinteinen sijoittaminen kallioiseen maastoon mäntyjen keskelle on edelleen näkyvässä maisemassa
- Puusto ekologisesti tärkeää (Helsingin metsä- ja puustoinen verkosto)
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky on kohtalainen/heikko

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
RHS-luonnos
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

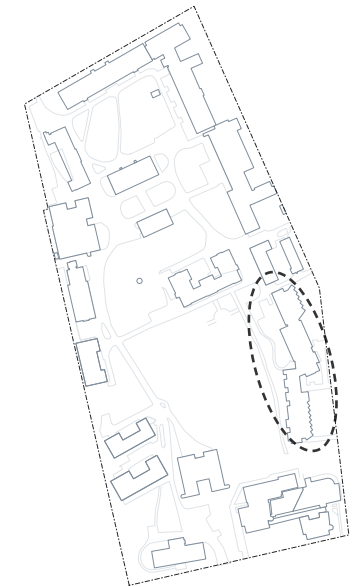

Tuberkuloosipaviljonki nro 3

Tämän paviljongin piha on pääsääntöisesti ollut avoin sorapintainen alue, joihin on johtanut reitti Lasaretnraitilta. Paviljonkia 3 ei ole sijoitettu perinteisesti kallioiseen maastoon samalla tavalla kuin tuberkuloosipaviljonkeja 1 ja 2. Paviljonki on sijoitettu suunnitteilla olleen Mechelininkadun suuntaisesti (RHS 2025).

Tästä paviljongista on laadittu 1980–90-luvuilla pihasuunnitelmia, jotka on toteutettu. Paviljongin pihalla on tapahtunut vuonna 2016/2017 (ilmakuvan perusteella) muutoksia päiväkodin toimintoja varten. Leikkivälineitä ja leikkialueen pintamateriaaleja on uudistettu.

- Paviljongin sijoittaminen tasaiseen maastoon Mechelininkadun varrelle poikkeaa muiden paviljonkien sijoitustavasta
- Alueella on käytetty vaihtelevasti eri materiaaleja
- Muutoksensietokyky on hyvä tai kohtalainen

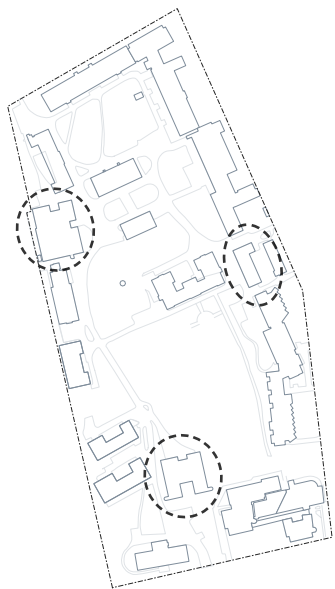

Senioritalon piha-alueet on suunniteltu ja toteutettu 2000-luvun alussa. Rakennusmassa on polveileva ja matalahko, ja polveilu noudattelee Välskärinkadun linjauksessa olevaa kulmaa. Rakennus- ja pihakokonaisuus erottuu muusta Kivelän alueesta erityisesti aikakaudeltaan. Rakennusmassa on vedetty muita Välskärinkadun rakennuksia pitemmälle sisäänpäin, ja tämän myötä muodostuu vehreän kallioinen reuna Kivelän korttelialueelle. Piha-alue edustaa aikakautensa huolellista ympäristön suunnittelua.

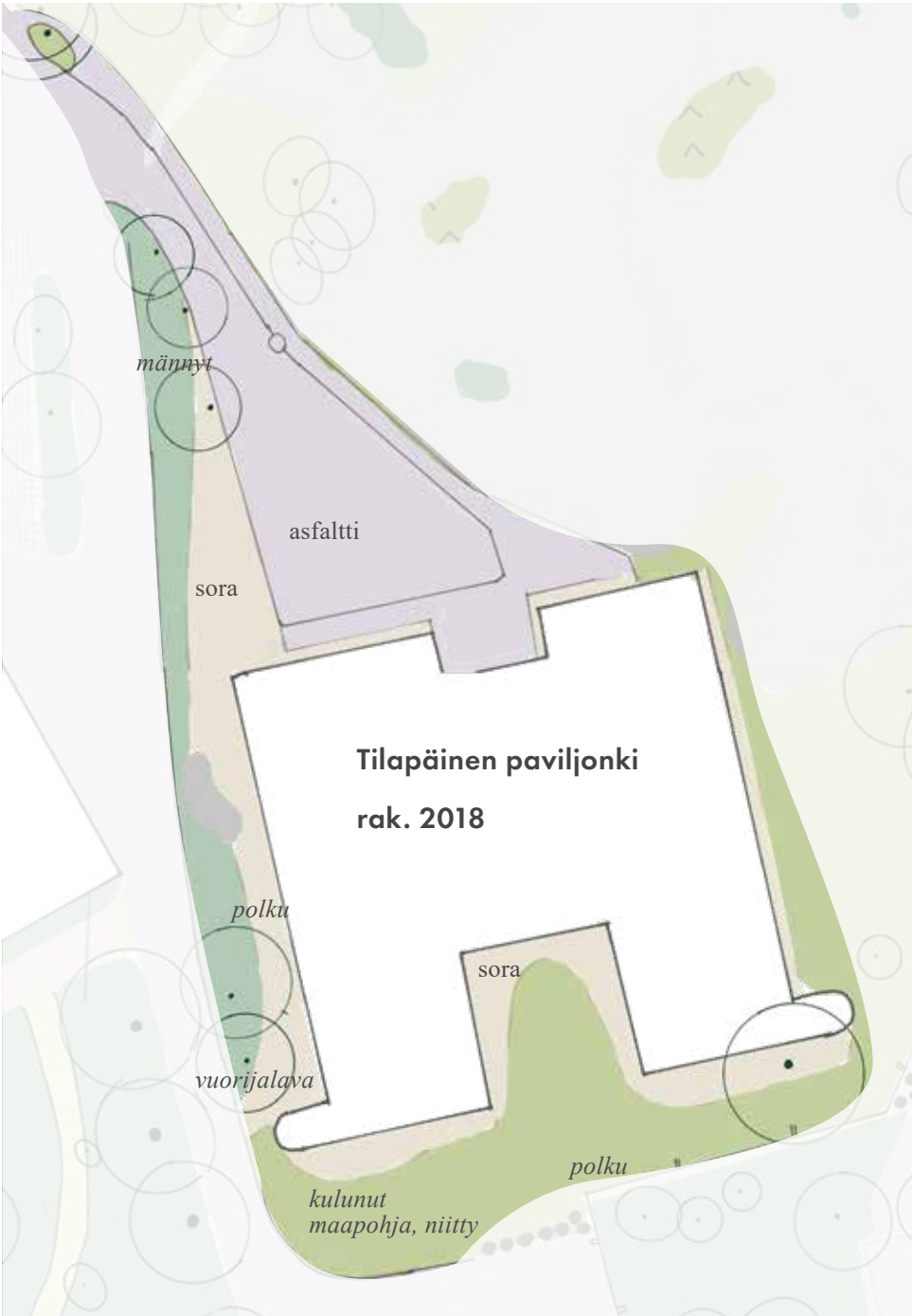
Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Lätvukset silmämääräinen arvio /
Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
Ruohovartinen kasvillisuus / Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

- Alueen pihajärjestelyt ovat alkuperäisen suunnitelman mukaisia
- Maisemallisesti vehreä, omaleimainen alue Välskärinkadun puolella
- Muutoksensietokyky kohtalainen

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen arvio / Kasvillisuusinventointi Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy 2025

Tilapäinen paviljonki, eteläinen

Suunniteltu ja toteutettu 2018.

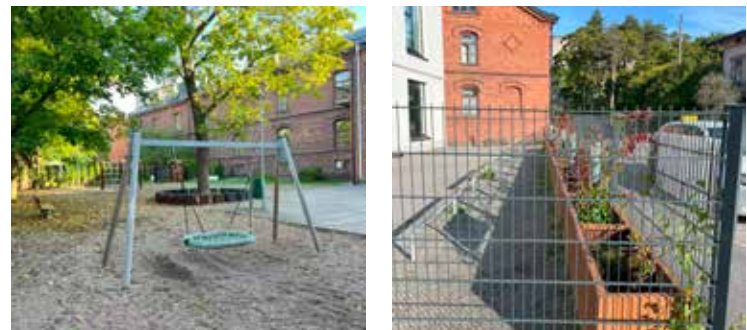
- Alueen pihajärjestelyt ovat tilapäisluonteisia, muutoksensietokyky hyvä

Tilapäinen paviljonki, itäinen

Suunniteltu ja toteutettu 2018.

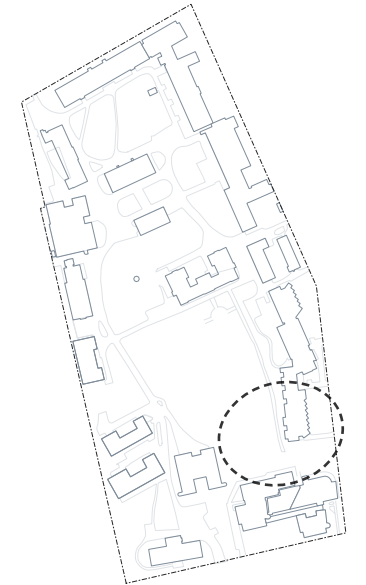
- Alueen pihajärjestelyt ovat tilapäisluonteisia, muutoksensietokyky hyvä

Tilapäinen paviljonki, pohjoinen

Suunniteltu ja toteutettu 2018.

- Alueen pihajärjestelyt ovat tilapäisluonteisia, muutoksensietokyky hyvä

Alueella on jäänteitä työlaitoksen työjohtajan (myöhemmin lääkärin asuntolan) talosta. Talolle on johtanut koi-vukujanne, joka on poistunut uuden tilapäisen paviljongin tieltä.

Alueella toimi viime vuosisadan alussa taimipuutarha "Strömstens plantage" omalla tontillaan. Strömstenin plantaasin ja Kivelän sairaalan tontin välinen aita on näkyvissä vielä vuoden 1936 ilmakuvassa.

Vuoden 1969 ilmakuvassa aita on poistettu ja Strömstenin plantaasin rakennukset on purettu. Tilalle on perustettu jonkinlainen huoltopiha, jonne on rakentunut yhteys muotopuutarhasta.

Huoltopiha on ollut käytössä ainakin senioritalon rakentamiseen (v. 2000) asti. Sen jälkeen alue on ilmakuvien perusteella jäänyt käyttämättä.

Ilmakuvan perusteella ja myös nyky-maastossa havaittavissa oleva oikopolku on muodostunut alueen läpi lounais-koillisuuntaisesti työlaitoksen pihalta pohjoiseen.

Alueella on vanhoja aittatolppia, jotka ovat todennäköisesti peräisin huoltopihan ajalta.

Hesperian tornitalojen tontin rajalla sijaitsee vierekkäin kaksi pientä betonirakennetta (230x50-60cm, korkeus 120 cm). Nämä ovat Museoviraston mukaan 2. maailmansodan aikaisen ilmatorjuntakonekiväärin alustarakenne (Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, haettu 03/2025).

Lähtötietoja:
Maastokäynnit syksy 2024
Puustomittaus kevät 2024
Latvukset silmämääräinen
arvio / Kasvillisuusinventointi
Keiron Oy 2024
Ruohovartinen kasvillisuus /
Keiron Oy 2024
RHS / Arkkitehdit Mustonen Oy
2025

- Alueen kulttuurihistoriallisten arvojen selvittämiseksi voi olla tarvetta tarkempiin tutkimuksiin (mm. entisen talon perustusten kohdalla)
- Alueella ei ole erityisiä maisemallisia tai kaupunkikuvallisia arvoja
- Muutoksensietokyky kohtalainen tai epäselvä

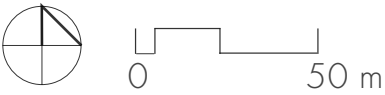
- Sairaala-alueen vanhimmat kerrostumat**
Säilyneisyys hyvä
Muutoksensietokyky heikko
- Eheät kokonaisuudet, jotka edustavat aikakautensa suunnitteluihanteita**
Säilyneisyys hyvä
Muutoksensietokyky heikko/kohtalainen
- Alueen materiaalit ja/tai kasvillisuus eivät muodosta eheää kokonaisuutta**
Säilyneisyys heikko
Muutoksensietokyky kohtalainen/hyvä
- Alue ei kokonaisuutena merkittävä, mutta sisältää yksittäisiä arvokkaita ominaispiirteitä**
Säilyneisyys heikko
Muutoksensietokyky hyvä

YHS 2012:n ja uuden inventoinnin avulla puutarha- ja piha-alueiden säilyneisyyden tarkastelun pohjalta on määritetty eri osa-alueille muutoksensietokyky.

Säilyneisyyden näkökulmasta Kivelän sairaala-alueen vanhimmat kerrostumat ovat köyhäintalon pihapiiri, köyhäinlaitoksen työlaitoksen pihapiiri, Lasaretin maisemapuisto, mielisairaalarakennuksen länsipuolinen kalliopiha sekä eteläisen muotopuutarhan ja kävelypihojen muodostama kokonaisuus. Nämä alueet ovat säilyneet köyhäinlaitoksen ensimmäisistä vuosista varsin hyvin ja ovat tämän vuoksi erittäin arvokkaita. Vastaavanlaisia alueita koko Helsingin mittakaavassa ei ole juurikaan.

Kivelän sairaala-alueella on myös eheitä, omaleimaisia kokonaisuuksia, jotka eivät ole yhtä vanhoja kuin köyhäinlaitoksen ajan kokonaisuus, mutta jotka edustavat aikakautensa ominaispiirteitä hyvin. Näihin kuuluvat muun muassa 1950-luvun Hesperian sairaalan tornitalot ja 1960-luvun Hesperian sairaala. Aikakauteen kuului vahvasti pihan suunnitteleminen osana rakennuksen kokonaisuutta, ja nämä periaatteet ovat edelleen selkeästi nähtävissä.

Alueella on vuosien varrella laadittu useita piha- ja puutarhasuunnitelmia, jotka eivät ole kaikki toteutuneet. Alueen sisäänkäyntijärjestelyjä on muutettu useita kertoja uusien rakennusten myötä. Siksi yllättävän suuri osuus sairaala-alueesta ei muodosta eheää kokonaisuutta. Alueilla on kuitenkin muita arvoja, jotka liittyvät erityisesti kasvillisuuteen sekä ekologisiin arvoihin. Rakennushistoriallisia arvoja on kartoitettu laajassa erillisessä selvityksessä (Arkkitehdit Mustonen Oy, RHS 2025).

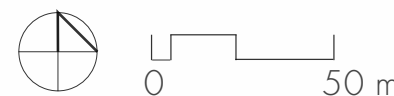
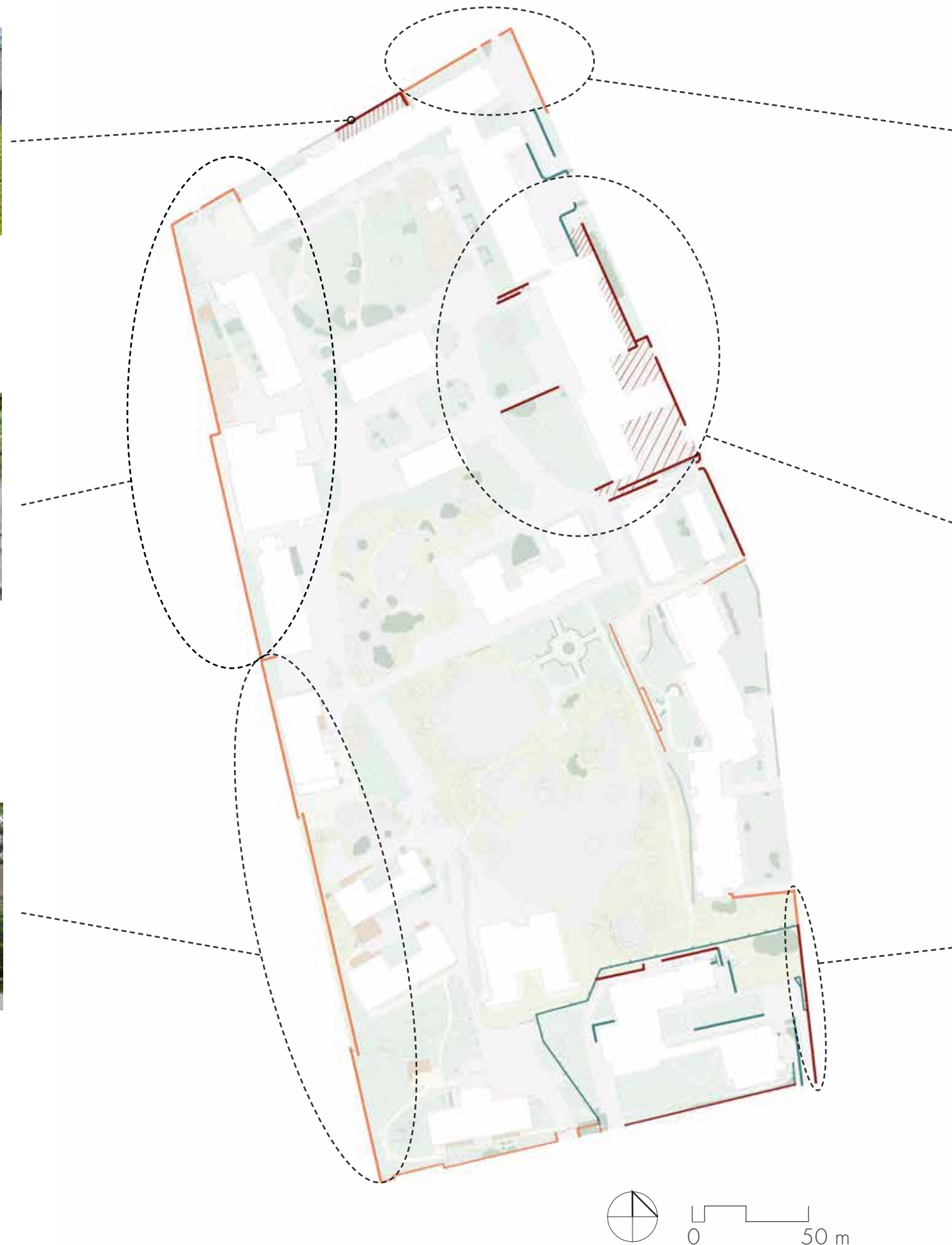
Gunnar Taucherin suunnittelema muuri vuodelta 1932. Paasikivitukimuuri. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä muuri osana rakennuksen sokkelin kokonaisuutta.

Gunnar Taucherin suunnittelema muuri vuodelta 1928. Paikalla valettu, raudoitettu betonimuuri. Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja katukuvallisesti arvokas, mutta erittäin huonossa kunnossa.

Ragnar Ypyän suunnittelema muuri vuodelta 1961. Muuri on vanerimuotettiin valettu, raudoitettu, maastoon porrastuksin sijoittuva betonimuuri. Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja katukuvallisesti arvokas mutta huonokuntainen.

Gunnar Taucherin suunnittelema muuri vuodelta 1932. Paikalla valettu, raudoitettu betonimuuri. Kulttuurihistoriallista arvoa mutta muuri on huonokuntainen. Muurien aukot on ilmakuviin perusteella tehty 1980-luvulla sisäänkäyntirakennuksen yhteydessä.

Suunnittelija Ragnar Ypyä, toteutettu n. vuonna 1960. Raudoitettu, vanerimuotittiin valettu tasakorkuinen betonimuuri, valupinnassa näkyy muotikuvio. Osa on kunnostettu Hesperian sairaalan peruskorjauksen yhteydessä ja pinnoitettu valkoiseksi. Muurit ovat osa rakennuksen kokonaisuutta, kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja katukuvallisesti merkittäviä.

2011 jälkeen uudistettu muuri. Uudistettu Ragnar Ypyän v. 1955 suunnitteleman muurin mukaan. Paikalla valettu raudoitettu pinnoittamaton betonimuuri. Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja katukuvallisesti arvokas. Huom. muuria ei ole uusittu tornitalojen tontin ulkopuolella.

Ensimmäiset betonimuurit toteutettiin alueelle 1928 Gunnar Taucherin suunnitelmien mukaisesti. Vuosien varrella muureista ja aidoista on muodostunut olennainen osa sairaala-alueen kaupunkikuvallista ja maisemallista ilmettä ja muutokieltä.

Alueen muurit ja aidat on kattavasti inventoitu ja kuvattu YHS 2012 -raportissa. Tässä selvityksessä muureja ja aitoja on analysoitu tarkemmin YHS 2012 inventoinnin ja maastohavaintojen perusteella. Muurien ja aitojen analysoinnissa on otettu huomioon mm.

- muurien (ensimmäinen) rakentamisajankohta
- muurien/aitojen säilyneisyys ja kunto

Esimerkiksi osa vuoden 1928 muureista on alkuperäisiä mutta erittäin huonokuntoisia (muurin merkitys jonkin verran vähäisempi kuin vastaavalla kunnostetulla muurilla). Vuoden 1955 muuri, joka on alkuperäisellä paikallaan ja lisäksi peruskorjattu vanhojen suunnitelmien mukaisesti, voidaan nähdä alueella erityisen merkittävänä. Lisäksi jos muuri ja/tai aita on kulttuurihistorialliesti keskeinen osa rakennuksen kokonaisuutta, on tällainen muuri määritelty merkittävämmäksi kuin muuri, joka ei liity rakennuskokonaisuuteen. Uudet muurit ja/tai aidat, joiden toteutustapa on vieras alueen ilmeeseen nähden, on merkitty rakenteiksi, joilla ei ole erityistä merkitystä kulttuuriympäristön kannalta.

YHS 2012:n mukaan muurit muodostavat sairaala-alueelle selkeän kehysten ja korostavat sen saarekemaisuutta muuhun kaupunkirakenteseen nähden.

Muurien ja aitojen värit

- huomattava rakenne osana alueen kulttuuriympäristön kokonaisuutta
- rakenne on huomattava mutta huonokuntainen, tai rakenteen ilme ei ole alueen kulttuuriympäristöön soveltuva
- rakenteella ei erityistä merkitystä kulttuuriympäristön kannalta
- muuri, joka liittyy keskeisesti rakennuksen kokonaisuuteen

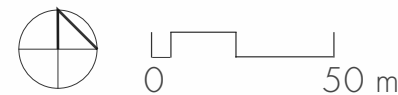
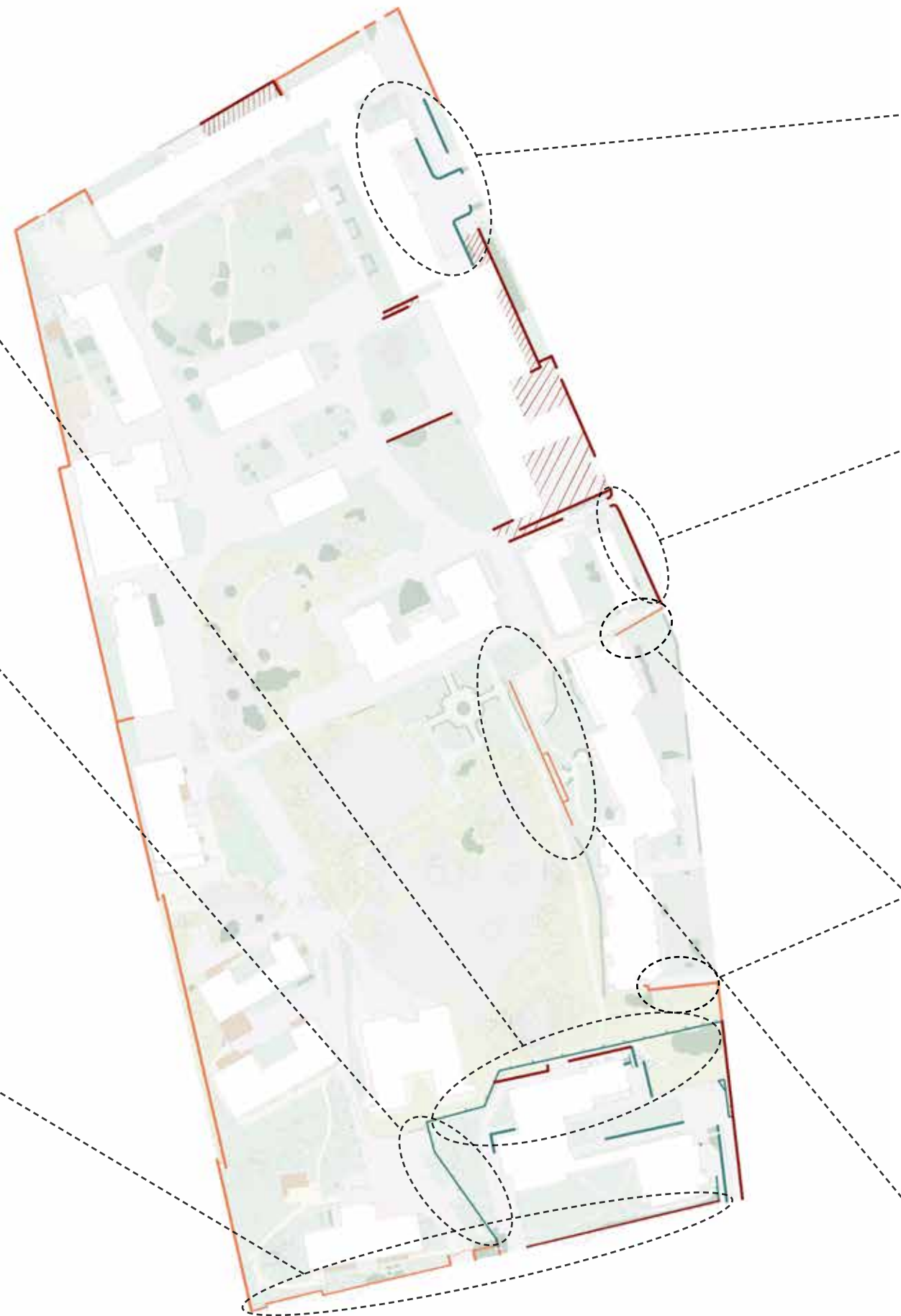
Paikalla valettu betonimuuri todennäköisesti rakennettu Hesperian tornitalojen yhteydessä. Musta kolmilanka-aita ja rakennettu vuoden 2011 jälkeen tornien peruskorjaushankkeessa. Pääasiallisesti toiminnallista merkitystä.

Ragnar Ypyän aitamallia mukaileva musta teräsaita, rakennettu vuoden 2011 jälkeen tornien peruskorjaushankkeessa. Pääasiallisesti toiminnallista merkitystä.

Suunnittelija Ragnar Ypyä, toteutettu vuonna 1955. Mustaksi maalattu teräsaita, perustettu betonimuriin. Osittain alkuperäinen, osittain uudistettu alkuperäisen mallin mukaan. Maisemallista, kulttuurihistoriallista ja katukuvalista merkitystä erityisesti Hesperian tornitalojen ympäristössä.

MASU PLANNING

Paikalla valettu betonimuuri, joka on toteutettu Ypyän muurin periaatteiden mukaan 1980-luvulla. Pääasiallisesti toiminnallista merkitystä.

2011 jälkeen uudistettu muuri. Uudistettu Gunnar Taucherin suunnittelema muurinvuodesta 1940 mukaan. Paikalla valettu, raudoitettu pinnoittamaton betonimuuri. Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja katukuvallisesti arvokas.

Suunnittelija Pekka Helin, toteutettu vuonna 2000, maalattu teräsaita. Pääasiallisesti toiminnallista merkitystä, osa aikakautensa kokonaisuutta.

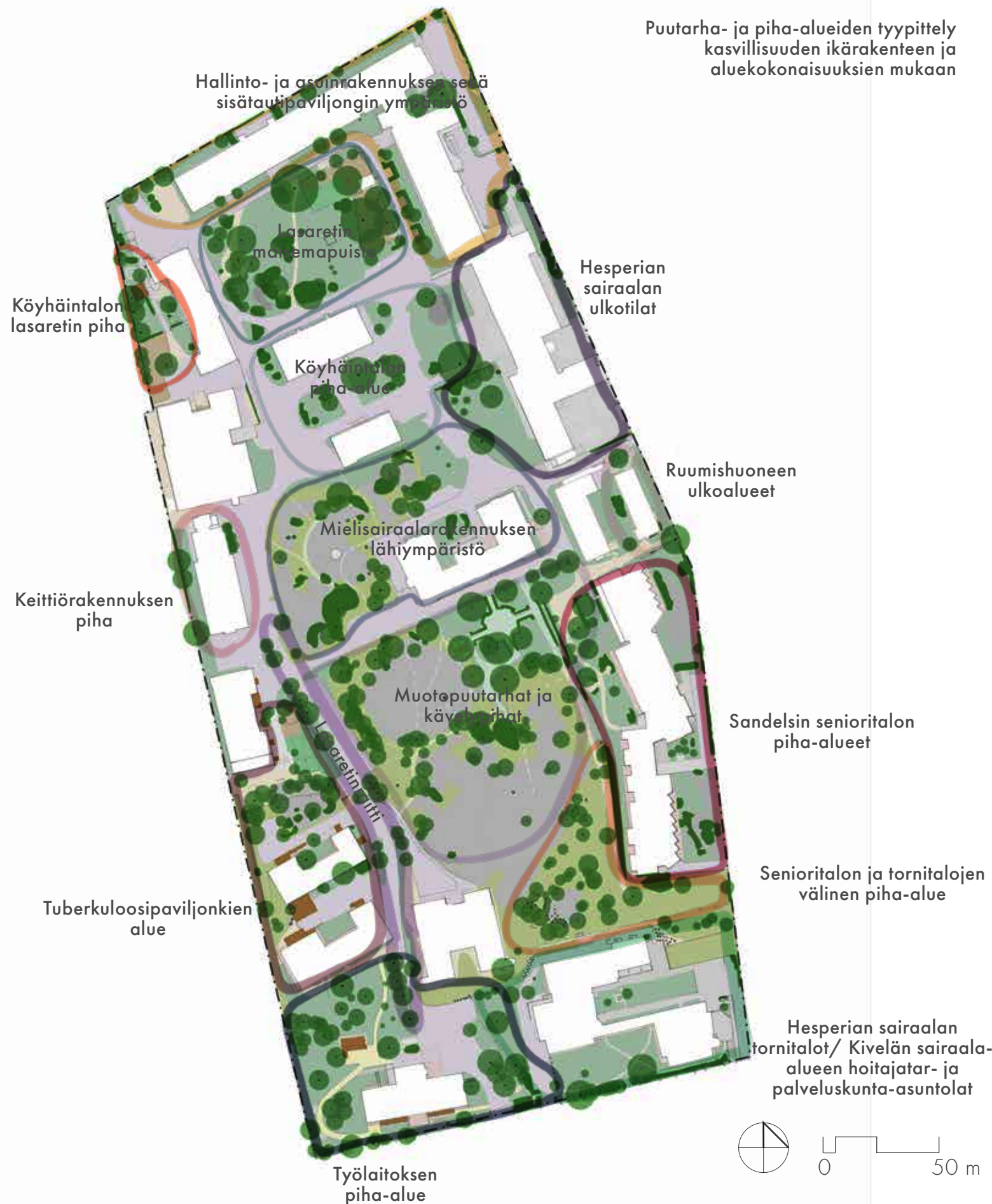

Suunnittelija Pekka Helin, toteutettu vuonna 2000, maalattu puuaita. Pääasiallisesti toiminnallisia arvoja, osa aikakautensa kokonaisuutta.

- Sairaala-alueen rajaaminen muureilla ja aidoilla on maisemallisesti, kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti keskeinen alueen ominaispiirre
- Alueen nykyisillä muureilla ja aidoilla on vaihtelevasti kulttuurihistoriallista arvoa, osa muureista on erittäin huonossa kunnossa
- Uusien sisäänkäyntien avaaminen muureihin tai aitoihin esim. niiden peruskorjausten yhteydessä voidaan nähdä luontevana kehityksenä alueella, jossa muurien avaamista on tapahtunut useasti aikaisempien vuosien varrella

Muurien ja aitojen värit

- huomattava rakenne osana alueen kulttuuriympäristön kokonaisuutta
- rakenne on huomattava mutta huononkuntoinen, tai rakenteen ilme ei ole alueen kulttuuriympäristöön soveltuva
- rakenteella ei erityistä merkitystä kulttuuriympäristön kannalta
- muuri, joka liittyy keskeisesti rakennuksen kokonaisuuteen

Puutarha- ja piha-alueiden tyypittely kasvillisuuden ikärakenteen ja aluekokonaisuuksien mukaan

Osana tätä selvitystyötä Luontotieto Keiron Oy on laatinut alueelta kattavan kasvillisuusinventoinnin vuoden 2024 aikana. Inventointi on toteutettu erillisenä raporttina.

Alueella on sekä kulttuurilajistoa että luonnonkasveja. Alueella on havaittu 29 puutaksonia (taksoni=eliöryhmä), 57 pensastaksonia, 38 perennataksonia ja 145 ruohovartisten kasvien taksonia. Puissa on huomattavia yksilöitä, esimerkiksi Köyhäintalon piha-alueella oleva iso ja erikoinen hevoskastanja.

Alueen kasvillisuudessa on paljon historiallisia kerrostumia. Vanhimpiin luonnonvaraisiin lajeihin kuuluvat alueen männyt, jotka ovat alueen rakentamisen edeltävältä ajalta. Vanhimmat istutetut kasvit ovat 1800-luvun lopulta, köyhäinlaitoksen ajalta.

Yleisimpiä puulajeja alueella ovat mänty, vaahtera ja vuorijalava. Alueen männyt ovat pääsääntöisesti luonnonvaraisia, ja alueella on arviolta jopa yli 300-vuotiaita yksilöitä. Vanhimmat männyt kasvavat kallioalueilla, mielisairaalan edessä, Lasaretin maisemapuistossa ja tuberkuloosipaviljonkien kohdalla.

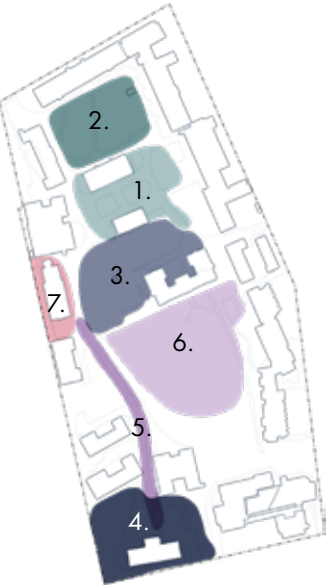
Yleisimmät pensaslajit alueella ovat mm. syreenit, pimpinella/juhannusruusu, mustaherukka, lumimarja, imukärhövilliini ja himmeäorjanruusu. Alueen vanhimmat syreenit kasvavat köyhäintalon piha-alueella ja muotopuutarhan lounaislaidalla. Muotopuutarhan lounaislaidalla on todennäköisesti ollut pensaiden muodostama lehtimaja. Hesperian sairaalan sisäänkäynnin edessä kasvaa varjopaikalle sopivia pensaita, mm. marjakuusi ja rhododendron/alppiruusu, jotka poikkeavat alueen muusta kasvillisuudesta mutta noudattavat kauniisti 1960-luvun suunnitteluperiaatteita.

Kasvillisuusinventoinnissa tutkittiin myös ruohovartistia kasveja. Erityisesti keskiosan kallioluonto todettiin erittäin rikkaaksi ruohovartisten kasvien osalta. Alueella on monipuolista lajistoa, kallioniittyä ja istutettuja lajeja kuten mukulaleinikkiä sekä neljä eri lajiketta maksaruohoa. Myös Mielisairaalan länsipuolinen kallioalue on ruohovartisten osalta monipuolinen. Alueella kasvaa muun muassa eri lajikkeita maksaruohoa, ruskoliljoja, saksankurjenmiekka, helmihyasintteja, litulaukka ja ketoneilikka.

Alueen kasvillisuutta ei ole viime vuosina juuri hoidettu. Vanhat pensaat ja osin myös alueen puustoa kärsivät ympäröivän lehtipuuvesakon umpeenkasvamisesta. Puuston suurimmat uhat ovat kuitenkin ilmastonmuutos, taudit ja tuholaiset. Alueen vuorijalavien tilanne on heikko, ja yli puolessa jalavista on havaittu kasvillisuusinventoinnissa lahottajasienitartunta. Jalavanpakuritartunnan saaneita jalavia ei todennäköisesti ole enää elossa n. 10 vuoden päästä.

Laaditun inventoinnin perusteella alueen kasvillisuus on tässä selvityksessä jaettu omiin osa-alueisiinsa. Nämä osa-alueet on määritelty muun muassa kasvillisuuden ikärakenteen ja osittain myös lajiston jakauman perusteella. Jotkin osa-alueet erottuvat selkeästi muista alueista. Esimerkiksi Senioritalon kasvillisuus 2000-luvun alusta on oma kokonaisuutensa, joka poikkeaa historiallisesta sairaalaympäristöstä.

Osa-alueiden kasvillisuuden lajit, ikärakenne ja muut kasvillisuusinventoinnissa esiin nostetut huomiot kuten kasvillisuuden hoitotarpeet on koottu tiiviisti seuraavien sivujen taulukoihin. Näiden perusteella on arvioitu alueen muutoksensietokykyä kasvillisuuden näkökulmasta. Tämän selvityksen luvussa 3 on koottu yhteen eri ominaispiirteiden ja arvojen kokonaisuuksia, mukaan lukien maisemalliset ja ekologiset arvot.

	Piha-alue (valmistumis- ajankohdan mukaan)	Kaupunkibiotoopit	Kasvillisuuden istutus- ajankohta	Pääasialliset lajit			Muut huomiot	Muutoksensietokyky (kasvillisuuden näkökulma)	Sijaintikaavio
	1. Köyhäintalon piha-alue	Puisto, nurmi, kallio	1870-1880 tai ennen (luontaiset lajit) uudemmat istutuk- set, ei tietoa	Puut: Hevoskastanja, männyt, vaahtera, tammi Pensaat: Puisto- ja pihasyreenit, orapihlaja, rusokuusama, idänvirpiangervo (uudempaa) Ruohovartiset: tulppaanit			Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokas kokonaisuus sekä arvokkaita yksilöitä; alueen vanhimmat syreenit Pensaiden hoitotarve suuri	Heikko muutoksen- sietokyky	
	2. Lasaretin maisema- puisto	Piha, nurmi, puisto, kallioa	1870-1880 tai ennen (luontaiset lajit) uudemmat istutukset, ei tietoa	Puut: Mänty, vaahtera, hevoskastanja, puistolehmus, saarni, douglaskuusi, saaarnivaahtera, kuusi ja rusokirsikka (uudem- paa) Pensaat: Siperianhernepensas, lännenjasmike, euroopan- hernepensas, lumimarja, lännenheisiangervo, hovijasmike, idänvirpiangervo (uudempaa), kurturuusu (uudempaa)			Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokas kokonaisuus + arvokkaita yksilöitä Pensaiden hoitotarve suuri Kurturuusun poisto tarpeen	Heikko muutoksen- sietokyky	
	3. Mielisairaalarakennuk- sen lähiympäristö	Kallio, puistometsä, niitty, nurmi	1880-1890 tai ennen (luontaiset lajit) uudemmat istutukset, ei tietoa	Puut: Mänty, vuorijalava, vaahtera, tuomi, koivu Pensaat: Himmeäorjanruusu, siperianhernepensas, tuomi, aitalikusteri, lumimarja, japaninhappomarja, euroopantuh- kapensas, pensashanhikki (uudempaa), sulkatuhkapensas (uudempaa), marjakuusi (uudempaa) Ruohovartiset: maksaruoho (kaukasian/valko) ruskoliilja, narsissi, saksankurjenmiekka, hopeahärkki, helmihyasintti, isotimjami, ketoneilikka, litulaukka			Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti, ekologisesti arvokkaat yksilöt + arvokas kallioniittykokonaisuus Vanhat männyt mielisairaalarakennuksen pohjoispuolella Helsingin metsä- ja puustoinen verkosto	Heikko muutoksen- sietokyky	
	4. Työlaitoksen piha-alue	Puisto, nurmi	1880-1890 tai ennen (luontaiset lajit) uudemmat istutukset, ei tietoa	Puut: Vaahtera, vuorijalava, idänjalopähkinä (uudempaa), kynäjalava (uudempaa), punatammi (uudempaa), koristekir- sikka (uudempaa) Pensaat: Pallohortensia, imukärhövilliini, ruusukvitteni, japaninhappomarja, jasmike Ruohovartiset: ketohanhikki, tarha-alpi, rohtoraunioyrtti			Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokas kokonaisuus + arvokkaita yksilöitä. Vanha puukujanne lounaassa Osa Helsingin metsä- ja puustoista verkostoa	Heikko muutoksen- sietokyky	
	5.Lasaretinraitti	Puisto, nurmi, niitty	1880-1890 tai ennen (luontaiset lajit) uudemmat istutukset, ei tietoa	Puut: Vaahtera, puistolehmus, vuorijalava, haapa			Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallises- ti arvokkaat yksilöt, suurin osa puista kuntoluokka 2	Heikko muutoksen- sietokyky	
	6. Muotopuutarhat ja kävelypihat	Kallio, puistometsä, nurmi, niitty, piha	1920 tai ennen (luontai- set lajit) uudemmat istutukset, ei tietoa	Puut: Vaahtera, mänty, haapa, isolehti-, puisto- ja metsäle- mus, vuori-, kynä- ja kartiojalava, rauduskoivu, tervaleppä Pensaat: Aitaorapihlaja, puistosyreeni, ruostehappomarja, lumimarja, imukärhövilliini, euroopansorvarinpensas, him- meäorjanruusu, ruusu, villaheisi, punalehtiruusu, isotuomi- pihlaja Ruohovartiset: maksaruohot (siperian/iso/valko/kelta), litu- laukka, kultapiisku, keto-orvokki, ruskoliilja, kevätvuohenjuuri, maahumala, idänsinililja, mukulaleinikki, sormivaloangervo			Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokas kokonaisuus + arvokkaita yksilöitä. Vanhoja mäntyjä ja erikoisia lajikkeita Hoidon tarve suuri Kalliolla kasvaa monipuolisesti eri ruoho- vartisia, alueella löytyy myös ketokasvilli- suus ja ekologisesti arvokas	Heikko muutoksen- sietokyky	
	7. Keittiörakennuksen piha	Niitty, puisto	1930-luku + 1990-luku	Puut: Vaahtera, sateenvarjojalava Pensaat: Kiiltotuhkapensas, imukärhövilliini, puistosyreeni, ruusujaninangervo (uudempaa)			Alueella ei ole paljon kasvillisuutta. Mechelininkadun viereiset puut kult- tuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita yksilöitä. Sateenvarjojalavat ovat luonteikkaita.	Kohtalainen muutoksensietokyky	

Piha-alue (valmistumis- ajankohdan mukaan)	Kaupunkibiotoopit	Kasvillisuuden istutus- ajankohta	Pääasialliset lajit		
	8. Hesperian sairaalan tornitalot / Kivelän sairaala-alueen hoitajatar- ja palveluskunta-asun- tolat	Nurmi, puisto, puis- tometsä	1950-luku ja 2010- luku	Puut: Vuorijalava, vaahtera, punatammi, pilvikirsikka (uudempaa), idänjalopähkinä (uudempaa) Pensaat: köynnöshortensia, lännenpiippuköynnös, jasmike, idänvarjoyrtti, pallohortensia, pihasyreeni, idänvirpiangervo, punalehtiruusu, pallohortensia Ruohovartiset: valkonarsissi, tuoksukurjenpolvi, maksaruohot, suopayrtti	
	9. Hesperian sairaalan ulkotilat	Nurmi, puisto	1960-luku	Puut: Metsä- ja puistolehmus, tuija, vuorijalava, vaahtera, orapih- laja (uudempaa) Pensaat: Alppiruusu, euroopanmarjakuusi, villiviini, pimpinella- ruusu, kuusama, himmeäorjanruusu, mustaherukka, japaninan- gervo (uudempaa), ruusuorapihlaja (uudempaa) Ruohovartiset: keltanauhus	
	10. Hallinto- ja asuinra- kennuksen ympäristö	Niitty, nurmi, puisto	1980-luku + jotain yksilöitä todennäköisesti 1800-luvun lopulta	Puut: Vaahtera, puistolehmus, rauduskoivu, Malus/omena (uu- dempaa) Pensaat: Pihasyreeni, imukärhövilliviini, ruusujapaninangervo (uudempaa), (uudempaa), taikinamarja(uudempaa), japanimar- jakuusi (uudempaa) Ruohovartiset: mukulaleinikki, valkovuokko, ahdekaunokki	
	11. Ruumishuoneen ulkoalueet	Niitty	luontainen kasvillisuus + epävarma	Puut: Vuori- ja kartiojalava, mänty Pensaat: pihasyreeni, imukärhövilliviini, Ruohovartiset: suopayrtti, pioni, tulppaani	
	12. Köyhäintalon lasare- tin piha	Piha, puisto	1870--luku tai vanhempi, 1980-luku, 2020-luku, mm.	Puut: Vaahtera, vuorijalava, Malus (uudempaa) Pensaat: Piha- ja puistosyreeni, lännenheisiangervo, alppiruusu, pimpinellaruusu, ruusunangervo (uudempaa), kanadantuija (uudempaa) Ruohovartiset: pionit, ruskolilja, siperiankurjenmiekka, vuohen- kello	
	13. Tuberkuloosipaviljon- kien alue	Piha, niitty, puisto, nurmi	1990-luku ja vanhempi luontaisten kasvien osalta	Puut: Mänty, vaahtera, rauduskoivu, vuorijalava, vuorimänty, pihlaja, makedonianmänty, pylväshaapa, sateenvarjojalava Pensaat: pihasyreeni, himmeäorjanruusu, pimpinellaruusu, hima- lajankataja, kurtturuusu , ruusujapaninangervo, idänvirpiangervo Ruohovartiset: 2. ja 3. paviljongin välillä ketokasvillisuus, kau- kasianmaksaruoho ja vuorenkilpi	
	14. Sandelsin seniorita- lon piha-alueet	Piha, niitty, nurmi, kallio, puisto	2000-luku tai 1920-luku puuston osalta	Puut: Metsä- ja puistolehmus, tammi, pihlaja, vaahtera, mänty, Prunus, kriikuna Pensaat: Marjaomenapensas, imukärhövilliviini, isokeijuangervo, vuorimänty, laakakataja, idänkanukka, koivu- ja norjanangervo, alppiruusu, marjakuusi, pikkujasmike, mustaherukka, lännen- piippuköynnös, pihasyreeni, köynnöskuusama, pensashanhikki, imukärhövilliviini Ruohovartiset: vuorenkilpi, lehtoakileija, kaukasianmaksaruoho, kevätkaihonkukka	
	15. Senioritalon ja torni- talojen välinen piha-alue	Puistometsä, niitty	ei tietoa	Puut: Mänty, vaahtera, haapa, rauduskoivu, vuorijalava, pihla- ja, raita, tuomi, vuorijalava Pensaat: kurtturuusu + muita haitallisia vieraslajeja	

Muut huomiot	Muutoksensietokyky (kasvillisuuden näkökulma)	Sijaintikaavio
Pohjoisen Hesperiankadun viereiset puut kulttuurihistoriallisesti ja maisemal- lisesti arvokkaita yksilöitä Ei selkeä kokonaisuus	Kohtalainen muutok- sensietokyky	
Pihan puolella arvokkaita yksilöitä. Kadunpuoleinen kasvillisuus on kult- tuurihistoriallisesti ja maisemallisesti ja arvokas kokonaisuus.	Heikko muutoksen- sietokyky kadun puolella Kohtalainen pihalla	
Kokonaisuudella ei erityistä arvoa, mutta yksittäisiä maisemallisesti arvokkaita puuyksilöitä. Myös yksittäisiä liito-oraville tärkeitä puita	Kohtalainen muutok- sensietokyky	
Pohjoispuolella oleva mänty erittäin arvokas. Pihasyreenit todennäköisesti ruumishuoneen rakentamisen ajalta, arvoa osana kokonaisuutta. Kokonaisuudella ei erityistä arvoa Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokkaita yksilöitä	Kohtalainen muutok- sensietokyky	
Ei selkeä kokonaisuus, mutta rikas ja mo- nipuolinen kasvillisuus, myös runsaasti ruohovartisia kasveja. Vanhat männyt tu- berkuloosipaviljonkeja edeltävältä ajalta ovat kulttuurihistoriallisesti, ekologisesti ja maisemallisesti tärkeitä.	Heikko muutoksen- sietokyky, varsinkin 2. ja 3. paviljongin välissä.	
Kokonaisuus ei kulttuurihistoriallisesti merkittävä, mutta pihalla maisemallises- ti, kulttuurihistoriallisesti ja ekologisesti arvokkaita yksilöitä. Oman aikakautensa hyvä esimerkki.	Kohtalainen muutok- sensietokyky	
Alueen kasvillisuus luonnontilainen. Alueella on paljon haitallisia vieraslajeja.	Kohtalainen muutok- sensietokyky	

Maisemallisesti ja ekologisesti tärkeät puut ja pensaat

-

Ainutlaatuiset puuyksilöt ja/tai puut, joilla on mahdollisuus kehittyä tulevaisuudessa merkittäviksi
Vanhat, keskivanhat sekä nuoret puut, jotka ovat hyväkuntoisia (kuntoluokka 1). Vanhoilla puilla on kulttuurihistoriallista, ekologista ja maisemallista arvoa. Hyväkuntoisilla keskivanhoilla ja nuorilla puilla on mahdollisuus kehittyä hienoiksi yksilöiksi.
-

Uudempi keskeinen puu- ja pensaslajisto
Kohtalaisen hyväkuntoiset (kuntoluokka 2) puut ja pensaat, joilla on merkittävää maisemallista, ekologista tai kulttuurihistoriallista arvoa. Näiden yksilöiden säilyttäminen ja kehittyminen vaatii säännöllistä hoitoa ja mahdollisia kunnostustoimenpiteitä, jotta kasvillisuuden potentiaali voidaan turvata pitkällä aikavälillä.
-

Hoidettavat ja harkittavat yksilöt
Huonokuntoiset (kuntoluokka 3) puut, joilla on maisemallista, ekologista tai kulttuurihistoriallista arvoa ja jotka säilytetään toistaiseksi, vaikka niiden pitkäaikainen säilyminen voi olla epävarmaa. Luokkaan sisältyy myös hyväkuntoisia pensaita, joilla ei kuitenkaan ole erityisiä maisemallisia tai kulttuurillisia arvoja. Luokkaan sisältyy myös ruohovartisia kasveja, joilla saattaa olla maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja.
-

Puut, pensaat tai ruohovartiset ilman erityisiä arvoja
Esim. kuolleita/erittäin huonokuntoisia puita/pensaita, vieraslajeja, tai puita, jotka estävät hienompien yksilöiden kehittymistä.

Maisemallisesti ja ekologisesti merkittävät kasvillisuuskokonaisuudet

-

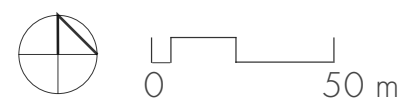
Vanhimmat ja eheimmät kasvillisuuskokonaisuudet
Historiallisesti ja maisemallisesti merkittävimmät kasvillisuuskokonaisuudet
-

Ajallisesti monikerroksellinen kasvillisuuskokonaisuudet
Kerrostuneet ja osittain hajanaiset kasvillisuuskokonaisuudet
-

Kasvillisuuskokonaisuudet, joilla on yksittäisiä arvoja
Monimuotoisia, ajallisesti ja kasvillisuudeltaan monikerroksisia kasvillisuuskokonaisuuksia. Osittain uudistuneita, arvoltaan vaihtelevia
-

Muut kokonaisuudet
Muusta sairaalaympäristöstä erottuvat kasvillisuuskokonaisuudet
-

Alueet ilman kasvillisuutta tai joissa vain muutamia yksittäisiä puita
Tiet, huoltopihat, pysäköintialueet, rakennukset

3

Muutoksensietokyky & kehittämisperiaatteet

Vaalittavat ja kehitettävät arvot ja ominaispiirteet

Alueellinen muutoksensietokyky

Alueen kehittämisen periaatteet

Leikkaustutkielmia

Reitit ja yhteydet

Alueen nykyisiin reitteihin liittyy paljon toiminnallisia arvoja, koska alueen halki on tällä hetkellä vähän kulkumahdollisuuksia. Lasaretinraitti korostuu maisemallisesti, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti tärkeänä reittinä.

Kaupunkikuvalliset arvot

Alueen tärkeimmät kaupunkikuvalliset arvot liittyvät erityisesti julkisivuihin, jotka toimivat Etu- ja Taka-Töölön maamerkkeinä, tai alueisiin, jotka ovat avoimia ja vehreitä ja joista sairaala-alueen vehreys näkyy sairaala-alueen ulkopuolelle.

Piha- ja puutarha-alueisiin sekä rakennuksiin liittyvät ulkotilat

Osa alueista on säilynyt hyvin köyhäintalon ensimmäisistä vaiheista asti, ja ne ovat kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti tärkeitä, muodostaen rakennusten kanssa hienoja kokonaisuuksia.

Muurit, aidat ja rakenteet

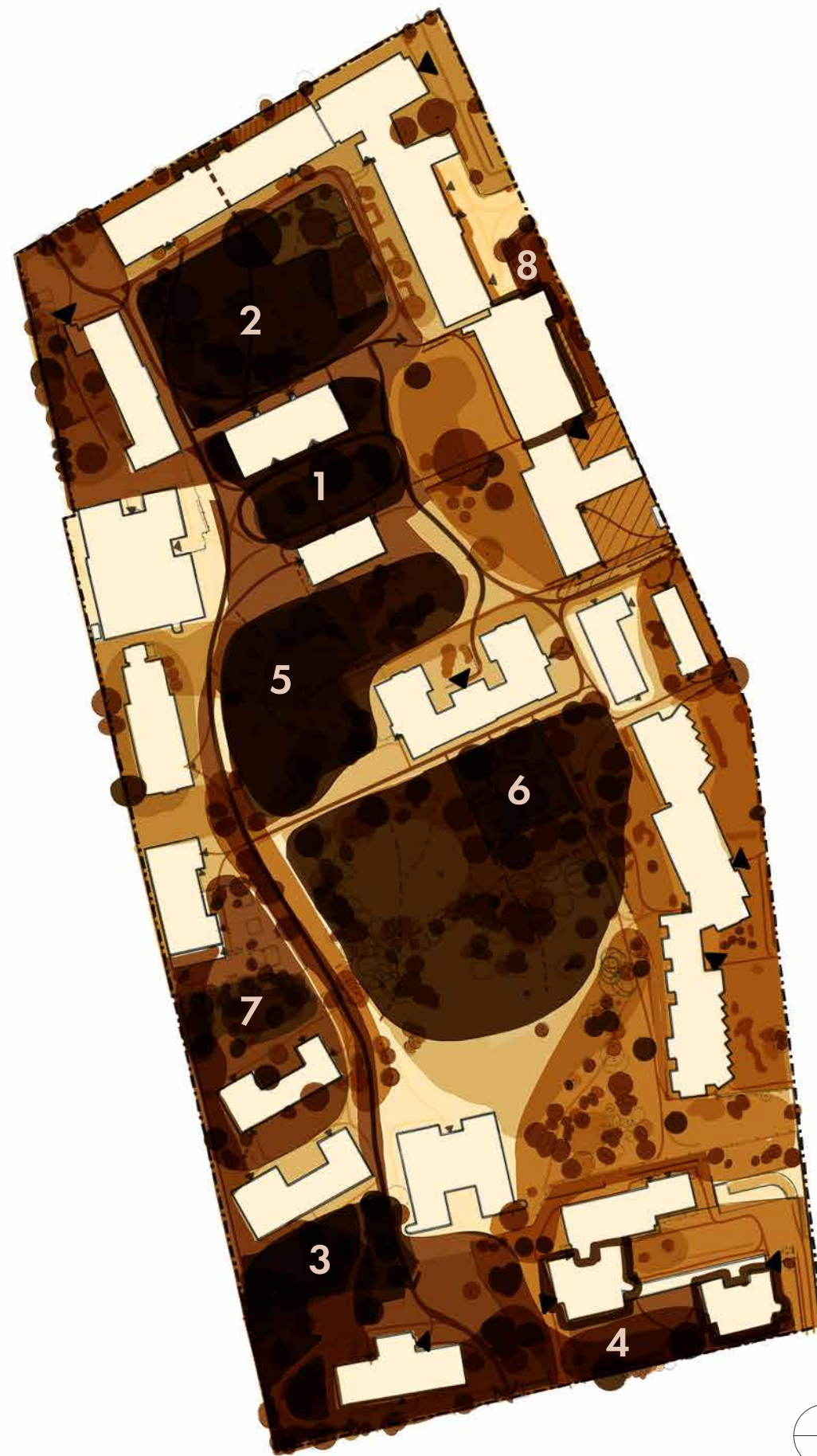
Sairaala-alueen rajaaminen muureilla ja aidoilla on keskeinen, eri aikoina alueella toistunut teema. Nykyisillä rakenteilla on vaihtelevasti arvoja, ja kulttuuriympäristön kannalta tärkeimmät rakenteet on suunniteltu keskeisenä osana rakennusten kokonaisuutta.

Maisemalliset ja ekologiset arvot

Alueen maisemalliset ja ekologiset arvot keskittyvät alueen vanhoihin säilyneisiin osiin sekä rakentamattomille alueille. Näillä alueilla kasvillisuus on saanut kehittyä monikerroksellisesti.

1. Köyhäinlaitoksen piha-alue

Köyhäinlaitoksen piha-alue on kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja toiminnallisesti arvokas. Alueen puusto ja kasvillisuus on maisemallisesti arvokasta ja edustaa alueen ensimmäisten rakennusten aikakautta. Alueen vanhinta kasvillisuutta.

2. Lasaretin maisemapuisto

Lasaretin maisemapuisto on kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja toiminnallisesti arvokas. Alueen kasvillisuus on maisemallisesti arvokasta ja edustaa alueen rakentumisen aikakautta. Alueen vanhinta kasvillisuutta.

3. Korttelialueen lounaiskulma

Alueen lounaiskulma on tässä kaaviossa esitetty arvokeskittymänä alueen kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaan puuston vuoksi. Alueen sisällä on kuitenkin eri kerrostumia eri aikakausilta. Köyhäinlaitoksen työlaitoksen pohjoispuolella oleva puukujanne ja viereinen Hesperian tornitalojen etupiha ovat tällä alueella kasvillisuudeltaan arvokkaimmat kokonaisuudet.

4. Hesperian sairaalan tornitalojen etupiha

Tornitalojen etupiha on tässä kaaviossa esitetty arvokeskittymänä sekä alueen puuston että piha-alueen kulttuurihistoriallisten, maisemallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen takia.

5. Mielisairaalarakennuksen kalliorinne

Mielisairaalarakennuksen länsi-luoteispuolen piha-alue on kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti, toiminnallisesti ja osittain katukuvallisesti arvokas. Alueen kasvillisuus on ekologisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokasta. Kallioalue on keskeinen säilynyt kokonaisuus sairaala-alueen keskellä, jossa on sekä luonnonkasvillisuutta että monipuolista kulttuurilajistoa.

6. Muotopuutarha ja muotopuutarhan kallioalueet

Mielisairaalarakennuksen eteläpuoleinen piha-alue on kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja toiminnallisesti arvokas. Alueen kasvillisuus on ekologisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokasta mutta kaipaa hoitoa. Villiintyneen kasvillisuuden hoitoa tulisi tehdä varoen, kulttuurihistoriaan ja puutarhaan liittyvät arvot ensisijaisesti huomioon ottaen. Muotopuutarhan länsipuolen kallioalueen kasvillisuus on erityisesti ekologisesti arvokasta.

7. Tuberkuloosipaviljongin 2 kallioinen piha-alue

Tuberkuloosipaviljongien karu kallioluonto mäntyineen on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas ja keskeinen osa rakennusten muodostamaa kokonaisuutta, vaikka pihajärjestelyt eivät olekaan aikakauden mukaisia. Alueen kasvillisuus on kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti arvokasta.

8. Hesperian sairaalan etupiha

Hesperian sairaalan etupiha on kulttuurihistoriallisesti, kaupunkikuvallisesti ja maisemallisesti arvokas ja keskeinen osa rakennuksen muodostamaa aikakaudelleen tyypillistä kokonaisuutta. Alueen kasvillisuus on kulttuurihistoriallisesti arvokasta.

0 50 m

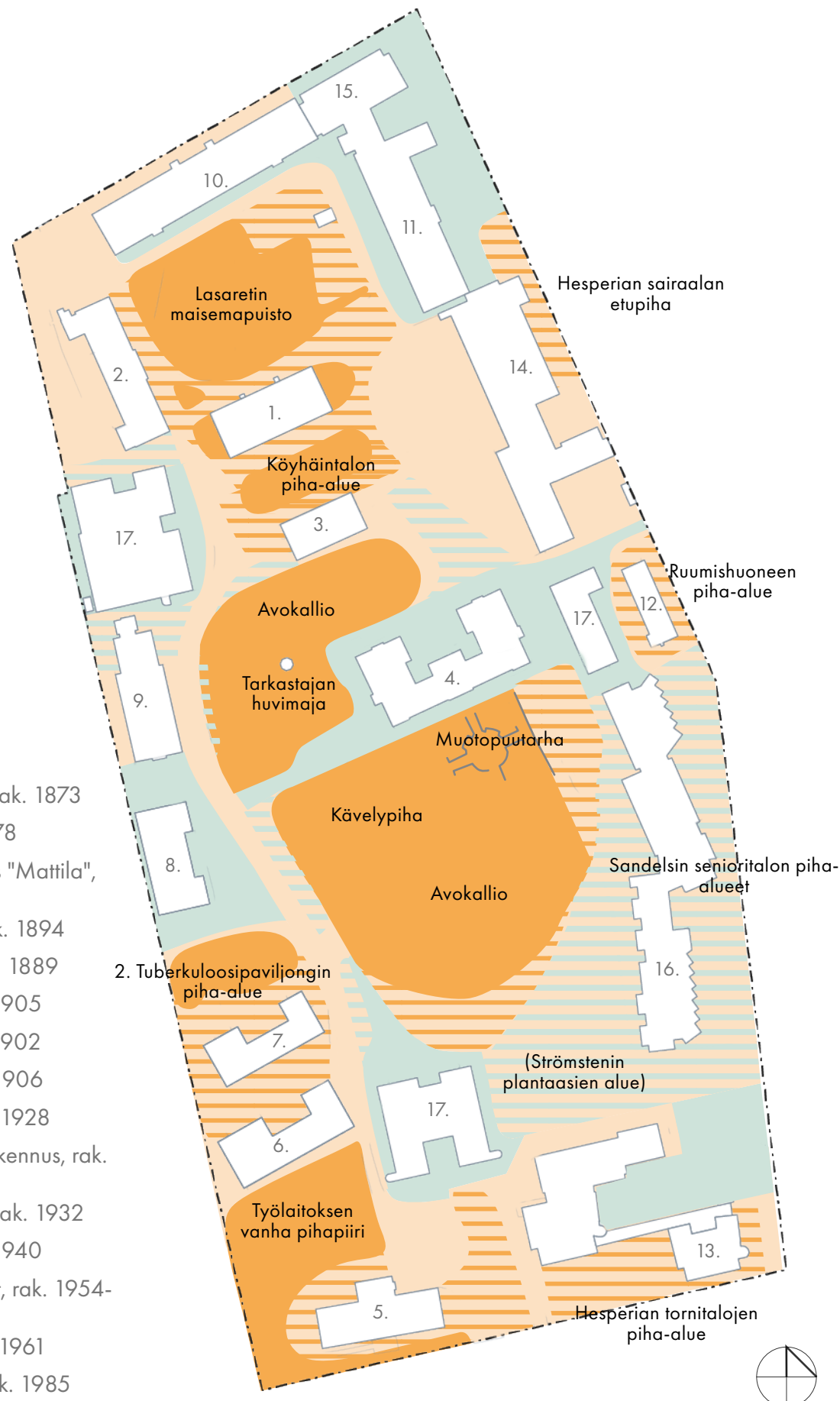
Viereiseen kaavioon on koottu yleispiirteinen esitys alueellisesta muutoksensietokyvystä. Kaavio on laadittu edellisellä sivulla esitetyn arvojen keskittymiskartan pohjalta.

Kivelän sairaala-alueen muutoksensietokyvyltään heikoimmat alueet ovat peräisin köyhäinlaitoksen ajalta. Näihin kokonaisuuksiin kuuluvat myös rasterilla merkityt alueet, jotka eivät säilyneisyydeltään täysin vastaa aikakauttaan. Esimerkiksi päiväkodin piha-alue hajottaa Lasaretin maisemapuiston kokonaisuutta jonkin verran, mutta piha on toiminnallisesti tärkeä ja sillä on monia keskeisiä arvoja jäljellä, kuten alkuperäinen puusto. Piha-alue on myös tarpeen mukaan ennallistettavissa muuhun käyttöön.

Kohtalaisiksi merkityt alueet edustavat useita eri arvoja mutta ovat hajanaisempi kokonaisuus kuin edellinen luokka. Tämä voi johtua muun muassa uusista materiaalisista tai monissa ympäristössä tapahtuneista muutoksista, joiden pohjalta alkuperäisen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden hahmottaminen on vaikeutunut. Muutokset eivät kuitenkaan ole välttämättä pysyviä, ja ympäristöä voisi osittain palauttaa hienovärisesti, mikäli tämä soveltuisi tulevaisuuden tarpeisiin. Esimerkiksi Lasaretinraitti kuuluu tähän luokkaan, koska se edustaa alueen vanhinta kerrostumaa ja sen säilyttäminen alueen sisäisenä keskeisenä yhteytenä on tärkeää. Nykyinen ulkoasu on kuitenkin hajanainen; esimerkiksi puurivit tarvitsevat uudistamista tai hoitoa, materiaailmaailmaa tulisi harkita ja yhtenäistää, ja reitti voisi visuaalisesti hahmottua nykyistä kapeampana.

Alueet, joilla on hyvä muutoksensietokyky, ovat kokeneet niin suuria muutoksia, että niillä on vain vähän kulttuurihistoriallisia, maisemallisia, katukuvaan liittyviä, ekologisia tai toiminnallisia arvoja.

Osa alueista kuluu samaan luokkaan toisen alueen kanssa eri syistä. Esimerkiksi Sandelsin senioritalon piha-alue on osoitettu muutoksensietokyvyltään kohtalaiseksi, mutta sen päällä on esitetty hyvää muutoksensietokykyä osoittava rasteri. Senioritalon piha-alueella ei ole erityisiä kulttuurihistoriallisia arvoja, mutta alue on eheä ja maisemallisesti vehreä kokonaisuus. Viereinen alue, Strömstenin plantaasin entinen alue, on osoitettu samalla väri- ja rasterimerkinnällä: alueen kasvillisuus on varsin monipuolista ja kerroksellista (kohtalainen muutoksensietokyky), mutta alueella ei ole todettu erityisiä kulttuurihistoriallisia tai maisemallisia arvoja (hyvä muutoksensietokyky).

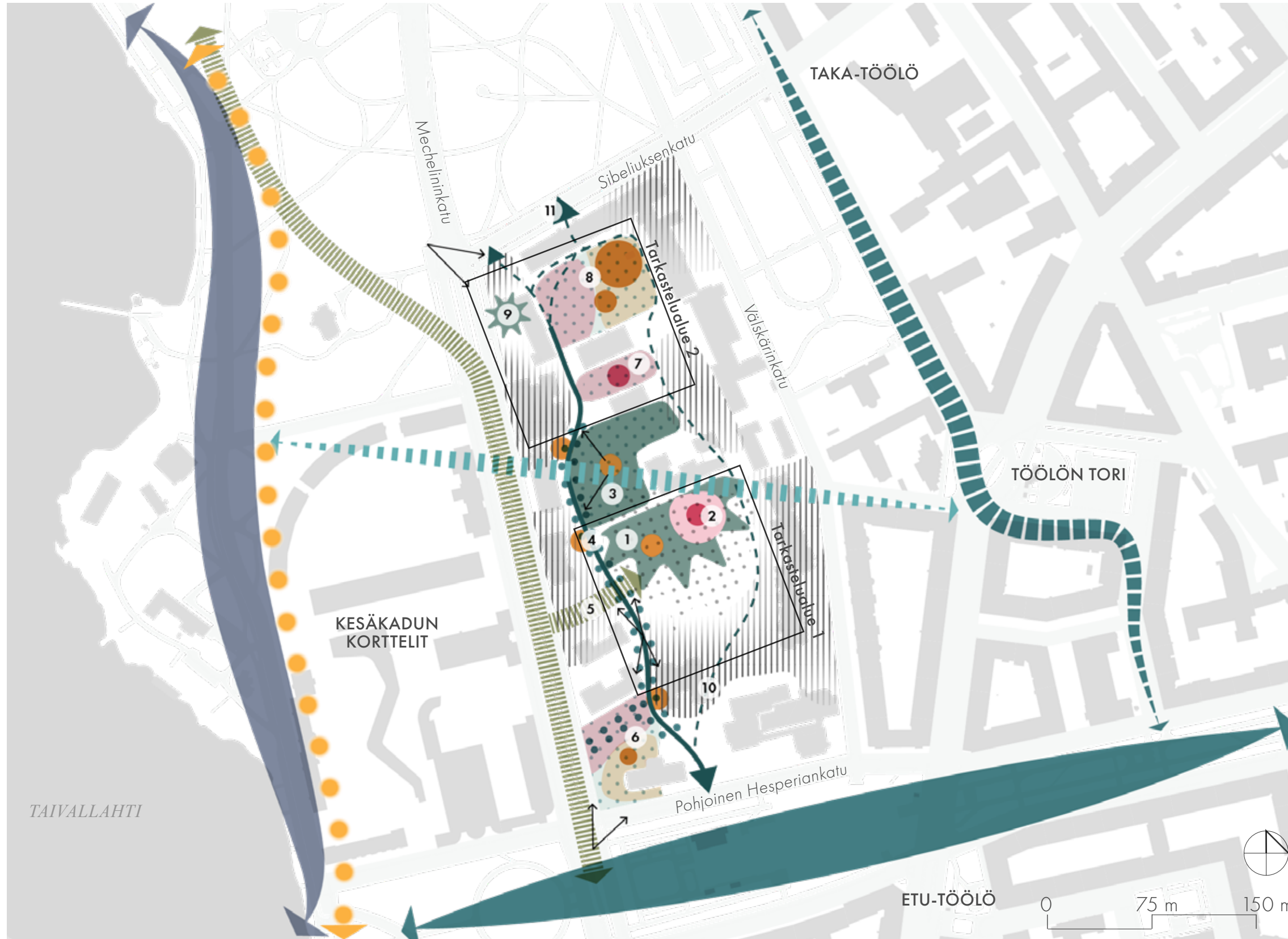

1. Köyhäintalon talousrakennus, rak. 1873
2. Köyhäintalon lasaretti, rak. 1878
3. Köyhäintalon miesten rakennus "Mattila", rak. 1889
4. Köyhäintalon mielisairaala, rak. 1894
5. Työlaitoksen päärakennus, rak. 1889
6. Tuberkuloosipaviljonki 1, rak. 1905
7. Tuberkuloosipaviljonki 2, rak. 1902
8. Tuberkuloosipaviljonki 3, rak. 1906
9. Sairaalan keittiörakennus, rak. 1928
10. Sairaalan hallinto- ja asuinrakennus, rak. 1935
11. Sairaalan sisätautipaviljonki, rak. 1932
12. Sairaalan ruumishuone, rak. 1940
13. Hesperian sairaalan tornitalot, rak. 1954-1955
14. Hesperian mielisairaala, rak. 1961
15. Uusi sisäänkäyntirakennus, rak. 1985
16. Sandelsin senioritalot, rak. 2000
17. Tilapäiset paviljongit, rak. 2018

Julkisten ulkotilojen verkoston kehittämistavoitteet

- 1 Kävelypihaa tai sen osia hyödynnetään keskeisen viher- ja virkistysalueen kehittämisessä. Alueella hoidetaan ja vaalitaan monimuotoista kasvillisuutta. Kulkua ohjataan rakennetuille reiteille ja virkistyskäyttöä oleskeluun tarkoitettuille alueille. Pihasuunnitelma 1920-luvulta voi toimia kehittämisen lähtökohtana.
- 2 Muotopuutarha restauroidaan ja opastukseen kiinnitetään huomioita. Alueen saavutettavuutta parannetaan uudella itä-länsisuuntaisella viheryhteydellä sairaala-alueen läpi.
- 3 Tarkastajan huvimajan viher- ja virkistysalueella huomioidaan alueen monimuotoista kasvillisuutta, ja avoimia näkymiä huvimajalta vaalitaan.
- 4 Lasaretinraitia kehitetään keskeisenä viher- ja virkistysyhteytenä alueen läpi. Lasaretinraitin puukujannetta vaalitaan, hoidetaan ja täydennetään. Lasaretinraitilta avautuviin näkymälinjoihin kiinnitetään alueen kehittämisessä huomiota. Lasaretinraitin yleisilme tulee olemaan nykyistä tiivimpi ja vehreämpi.
- 5 Metsä- ja puustoista yhteyttä Mechelininkadulta alueen keskiosan metsäisiin viher- ja virkistysalueisiin vaalitaan ja kehitetään. Yhteyden yhteensovittaminen tehostuvan maankäytön kanssa tulee ratkaista tarkemmassa suunnittelussa.
- 6 Köyhäintalon työlaitoksen ympäristössä vaalitaan kulttuurihistoriallisesti arvokasta puukujannetta. Nykyiset toiminnot viheralueella työlaitoksen lähiympäristössä voivat säilyä ja niitä voidaan kehittää.
- 7 Köyhäintalon pihapiirin sommitelma säilytetään ja kasvillisuutta vaalitaan sekä hoidetaan sen arvo erityisesti huomioiden. Aluetta kehitetään Kivelän alueen kulttuurihistoriallisena sydämenä.
- 8 Maisemapuiston sommitelmaa ja kasvillisuutta vaalitaan. Nykyinen leikkipaikka voidaan jäsentää uudelleen tai päivittää alueen kulttuurihistoriallisia arvoja vaalien siinä vaiheessa, kun peruskorjaus on tarpeen.
- 9 Lasarettirakennuksen viereistä puustoa voidaan vaalia ja hyödyntää joko vehreän saapumisalueen muodostamisessa tai osana uutta piha-aluetta.
- 10 Toiselle pohjois-eteläsuuntaiselle viher- ja virkistysyhteydelle alueen läpi saattaa olla tarvetta.
- 11 Jos alueen nykyinen sisäänkäynti alueen luoteiskulmalla poistuu, alueen kulttuurihistoriaa erityisesti tukeva vaihtoehto uudelle sisääntuloalueelle on palauttaa vanha porttikäytävä hallintorakennuksen läpi Sibeliuksenkadulta etelään.

Vihersormen pääreitti (VISTRA)	Virkistysreitien yhteystarve	Puukujanne	Viherpalvelujen ja erilaisten toimintojen keskittyminen	Potentiaalinen maankäytön muutosalue
Vihersormen pääreitti (VISTRA)	Metsä- ja puustoisien verkoston yhteys	Tärkeä näkymälinja	Kulttuurihistoriallisten arvojen korostaminen	
Täydentävä viher- ja virkistysyhteys (VISTRA)	Lasaretinraitti	Keskeinen viher- ja virkistysalue		
Niittykeskittymiä yhdistävä ensisijainen yhteys	Vaihtoehtoinen yhteys sairaala-alueen sisällä	Puustoisena säilytettävä/kehitettävä alue (metsä- ja puustoisien verkoston osa)		

PERIAATTEITA JA KEHITTÄMISSUOSITUKSIA

- 1 Muotopuutarhan restaurointi ja peruskorjaus, pensaiden kunnan arviointi, täydentäminen ja tarvittaessa uusiminen
- 2 Muotopuutarhan ja kävelypiha kasvillisuuden harventaminen, arvokkaiden ja terveiden puiden elintilan parantaminen
- 3 Metsäisen ja "luonnontilaisen" kasvillisuuden säilyminen varsinkin reuna-alueilla, missä kulkeminen on korkeuserojen takia haastavaa
- 4 Villimmän ja tiiviimmän kasvillisuuden hyödyntäminen osana viheralueita, esimerkiksi "porttiäiheina" kävelypihalta keskeisemmille viheralueille

Nykytila

Kävelypiha ja muotopuutarha ovat molemmat umpeenkasvaneita ja alueiden saavutettavuus on heikko. Alueiden villiintynyt luonto on merkki siitä, että alueet eivät ole tällä hetkellä virkistyskäytössä; myös hoito on puutteellista.

Alueiden välille ei avaudu pitkiä näkymiä sekä umpeenkasvamisen että korkeuserojen ja aitojen takia.

Avokallion laelta pilkahtavat Mechelininkadun toisella puolella olevien kerrostalojen katot.

Sandelsin senioritalon ympäristö on pienipiirteinen ja vehreä, ja alue edustaa eri aikakautta kuin Kivelän kerroksellisen kokonaisuuden päävaiheet. Rakennusten pohjoispuolella vanhan ruumishuoneen ympäristö on ilmeeltään säilynyt pitkälti ennallaan.

Kehittäminen

Muotopuutarhan ja kävelypihan molemmiin puolin sijaitsevat paremmin muutosta kestävä alueet, jotka on tässä selvityksessä esitetty potentiaalisina maankäytön muutosalueina.

Lasaretrinraitin osalta keskeinen tavoite olisi puukujanteen kehittäminen (vaaliminen ja täydentäminen) selkeäksi maisemakuvasta erottuvaksi elementiksi.

Kävelypihan ja muotopuutarhan alueella tavoitteena on säilyttää alueen luontoarvot sekä edesauttaa alueen virkistyskäyttöä. Tämä tarkoittaa myös, että kulumisen on jatkossa erityisesti otettava alueella huomioon. Hienovaraisesti maastoon ohjatut reitit, kulkua ohjaavat rakenteet ja opasteet tulee suunnitella alueen arvokkaaseen ympäristöön sovittein.

Luontoarvojen säilyttäminen tarkoittaa käytännössä esimerkiksi alueella olevien terveiden ja arvok-

kaiden puiden kasvun edistämistä vaalimalla niiden ympäristössä riittävästi läpäisevää maaperää sekä lajista riippuen leikkaamalla, hoitamalla yms. Harventamalla aluskasvillisuutta alueella voidaan vahvistaa myös alkuperäisen maisemapuutarhan ilmettä. Avaamalla näkymiä ja toteuttamalla kulttuurihistoriasta sekä luonnosta kertovia kohdeopasteita voidaan alueen tuleville asukkaille luoda houkuttelevaa virkistysympäristöä.

Kävelypihan ja muotopuutarhan umpeenkasvaneet kävelyalueet ja -yhteydet voisi palauttaa ainakin osin ja kulkua ohjata näille reiteille. Kulun ohjaamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Muotopuutarhan ja kävelypihan alueella on historiallisesti yhdistetty sekä maisemapuutarhallisia että muotopuutarhallisia ominaispiirteitä - tämän voisi tehdä jatkossakin rakentamalla selkeitä reittejä ja oleskelualueita säilyvien luonnonalueiden lomitse.

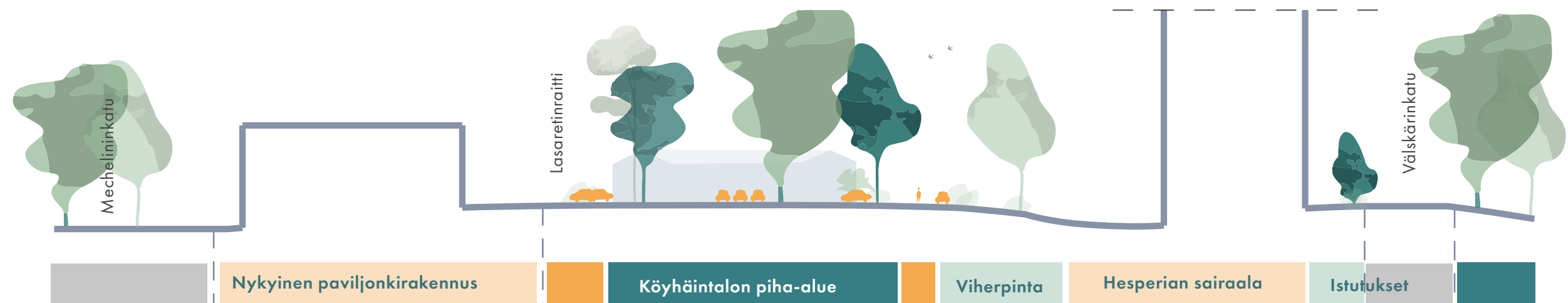
Alueen kulttuurihistoriallinen ja toiminnallinen sydän

PERIAATTEITA JA KEHITTÄMISSUOSITUKSIA

- 1 Maisemapuiston keskeisin arvo on kookkaat vanhat puut, joita tulee vaalia erityisen huolellisesti. Vanha lehtimaja on ennallistettavissa, ja pieniä käytäviä voidaan palauttaa historiallisten suunnitelmien pohjalta
- 2 Leikkipaikka-alue on kehitettävissä alueen uusia toimintoja tukevaksi toiminnalliseksi viheralueeksi, jonka ilme vastaa alueen kulttuurihistoria- ja maisema-arvoja
- 3 Köyhäintalo pihapiiri on alueen kulttuurihistoriallinen sydän: köyhäintalo on alueen vanhin rakennus, ja pihapiirien sommitelma on säilynyt ennallaan. Hienovaraiset oleskelua tukevat rakenteet, pensaskasvillisuuden hoito ja vaihteellinen uudistaminen

- Kulttuuriympäristön kannalta keskeinen vaalittava kokonaisuus, jota kehitetään ensisijaisesti viher- ja virkistysalueena kulttuurihistoria-arvoja ja kasvillisuutta vaalien
- Kokonaisuus, jota kehitetään pääosin viher- ja virkistysalueeksi, arvokasta kasvillisuutta ja avokalliota vaalien
- Vehreä osa-alue, jota kehitetään osin viher- ja virkistyspainotteisena
- nykyinen puusto, merkittävimmät puut
- nykyinen puusto
- Lasaretrinraitin puukujanteen täydennysistutukset
- nykyinen pensaskasvillisuus
- keskeinen virkistysyhteys
- alueen sisäinen virkistysyhteys
- yhteys (puistossa)
- viher- ja virkistysalueen kohokohdat, oleskelua (hienovaraiset aiheet)
- viher- ja virkistysalueen kohokohdat, toiminnot
- suojeitujen rakennusten julkisivujen korostaminen katukuvassa
- hoidetumpi osa puistosta
- metsäisempi osa puistosta
- avokallio

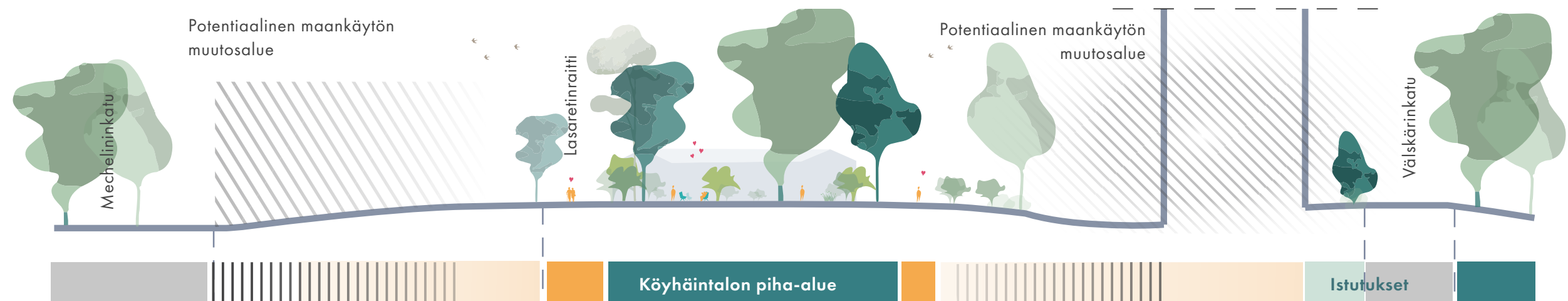
Nykytila

Väliaikainen paviljonkirakennus on muuttanut ympäristöä, mutta sairaala-alueen päävaiheita edustavat edelleen Mechelininkadun muurit, Lasaretrinraitti ja köyhäintalon pihapiiri.

Köyhäintalon talousrakennus on vanhin alueella oleva rakennus. Rakennus ympäristöineen voi-

daan nähdä alueen kulttuurihistoriallisena sydämenä. Keskeinen sommitelma ja reittiverkosto ovat säilyneet, vaikka pysäköinti ja muut rakenteet ovat muuttaneet ympäristön yksityiskohtia. Siperianhernepensas köyhäinlaitoksen talousrakennuksen luoteiskulmassa on kookas ja hyväkuntoinen.

Hesperian sairaalan ja köyhäintalon välinen alue on vihreää piha-aluetta, jolla on muutamia merkittäviä vanhoja lehtipuita. Osa sairaalapihasta noudattaa edelleen alkuperäistä 1960-luvun suunnitelmaa.

Kehittäminen

Väliaikaisen paviljonkirakennuksen ympäristö ja Hesperian sairaalan lähiympäristö on mahdollisesti maankäytön muutosalueita. Mechelininkadun muurit tulee säilyttää ja kunnostaa osana Kivelän kerroksellista kulttuurihistoriaa, tai vaihtoehtoisesti uudet rakennukset voivat ulottua Mechelininkatua rajaa asti, muodostamalla muurimaista julkisivua. Muilla alueilla, missä muurin vieressä on tilaa, suositellaan säilytettäväksi ja ennallistettavaksi alueelle luontaisia syreenejä ja muuta pensaskasvillisuutta.

Lasaretrinraitti hahmottuu jatkossa entistä selkeämmin omana, arvokkaana maisemallisena ja toiminnallisena elementtinään. Puukujaa täydennetään ja olevia puita vaalitaan. Raitin liittyy jatkossa ympäröiviin viheralueisiin ja materiaaleihin ilman näkyviä reunoja. Yksinkertaisia materiaaleja suositellaan, kivituhkan palauttaminen Lasaretrinraitille voisi harkita.

Köyhäintalon pihaympäristöä vaalitaan erityisellä huolella. Alueen kasvillisuus on vanhaa, ja erityi-

sesti pensaatt ovat osin huonokuntoisia; niillä on tästä huolimatta merkittävää maisemallista, kulttuurista ja ekologista arvoa. Piha-aluetta tulee kehittää erityisen hienovaraisesti, esim. pienimuotoista oleskelua alueelle voidaan sijoittaa alueelle. Pysäköinti ja pyöräpysäköinti on syytä eriyttää kulttuurihistoriallisesti keskeisimmästä alueesta.

Hesperian sairaalan 60-luvun pihasommitelmia vaalitaan. Hesperian sairaalan lähiympäristön olevia merkittäviä puita pyritään säilyttämään osaa

uutta ympäristöä. Hesperian sairaalan etuistutuksia Välskärinkadun puolella vaalitaan, kunnostetaan ja uusitaan tarvittaessa. Välskärinkadun vihreä ilme Topeliuksenpuiston vieressä on katukuvallisesti tärkeä.

Villit kasvillisuusalueet ja muotopuutarha-aiheet vastakohtaparina

Puutarha- ja piha-alueiden tilallisuutta voidaan kehittää hyödyntämällä alueen villiä, monimuotoista ja monikerroksellista kasvillisuutta. Kivelän sairaala-alueella on jatkossakin luonteeltaan villimpiä alueita ja hoidetumpia alueita. Vaikeammin saavutettavien alueiden ja herkkien alueiden kasvillisuus (esimerkiksi jyrkillä rinteillä ja kalliopaljastumilla) saa kasvaa villisti. Oleskelupaikkojen läheisyydessä on luontevasti enemmän hoitoa vaativia ja kulutusta kestäviä viherpintoja.

Syreenimajat ja lehtimajojen ennallistaminen

Lehtimajat maisemapuistossa ja muotopuutarhassa luovat selustaa oleskelupaikoille ja tilallista mielenkiintoa kulkureiteille

Uusien toimintojen liittyminen ympäristöön hienovaraisilla aiheilla

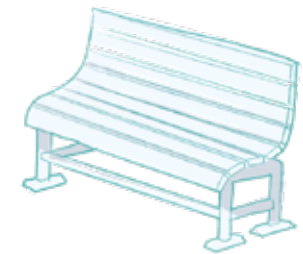
Uudet toiminnot kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa ympäristössä sijoitetaan hienovaraisesti ympäristöön. Esimerkiksi uusi oleskelupaikka luodaan mahdollisimman vähäeleisellä elementeillä. Tarkkoja rajauksia ja reunakiviä vältetään, oleskelupaikoille ei rakenneta esim. askelpolkuja. Oleskelupaikkoja voidaan korostaa/kehystää esim. kevätsipuli- tai perennaistutuksilla ja niittyaikeilla.

Ideoita Kivelän vanhojen sairaalapuutarha-alueiden ominaispiirteiden vahvistamiseen

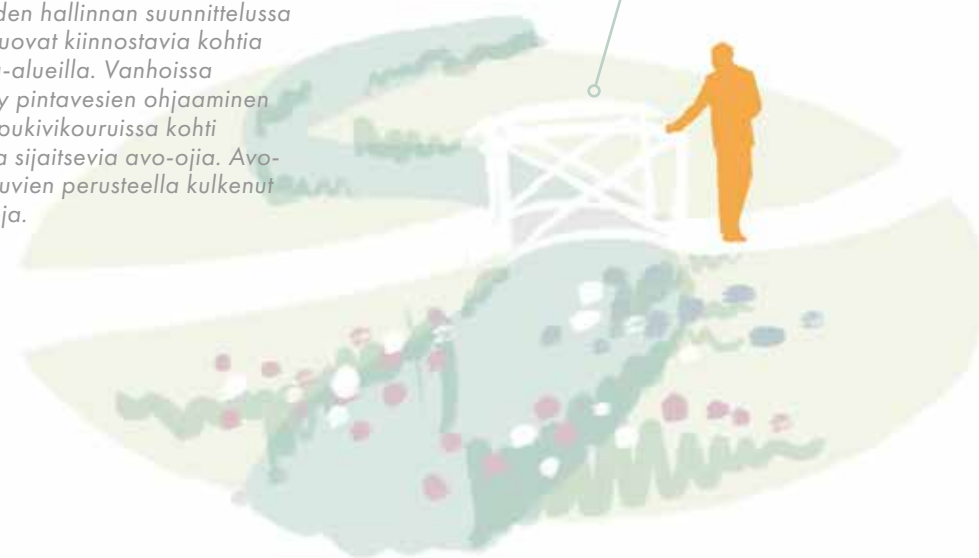
Sairaalapuutarhan ominaispiirteiden vahvistaminen oleskelukalusteiden ulkoasun avulla

Kalusteiksi ehdotetaan siroja puusta tehtyjä ja maalattuja kalusteita. Maisemapuistossa, köyhäntalon pihapiirissä, muotopuutarhassa ja kävelypihalla suositetaan kalusteissa valkoista väriä. Kalusteet voivat olla tyyliään enemmän klassisia kuin modernin pelkistettyjä. Vanhoissa valokuvissa näkyviä piirteitä tai kalusteita, kuten puisia kävelysiltoja, voidaan harkitusti myös palauttaa alueelle.

Luonnonmukaisten ratkaisujen hyödyntäminen hulevesisuunnittelussa

Maisemapuistossa ja kävelypuutarhassa suositetaan huleveden hallinnan suunnittelussa ratkaisuja, jotka luovat kiinnostavia kohtia piha- ja puutarha-alueilla. Vanhoissa valokuvissa näkyy pintavesien ohjaaminen kävelyreiteiltä nupukivikouruissa kohti maisemapuistossa sijaitsevia avo-ojia. Avo-ojien yli on valokuvien perusteella kulkenut pieniä kävelysiltoja.

Arkkitehdit Mustonen Oy. Kivelän sairaalan rakennushistoriaselvitys (2025)

Lammi, Esa; Ruotasuo, Pekka, Vauhkonen. Liito-oravan levinneisyys Helsingissä 2022-2023. (2024) Kaupunkiympäristön julkaisuja 2024:8

LOCI maisema-arkkitehdit Oy. Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys (2012) Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus

Luontotieto Keiron Oy. Kivelän sairaala-alueen kasvillisuusinventointi (2025)

Helsingin kaupunki. Tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto VISTRA (2021)

Helsingin kaupunki. Metsä- ja puustoinen verkosto - opas verkoston huomioimiseksi Helsingin kaupunkisuunnittelussa (2019) Kaupunkiympäristöja julkaisuja 2019:5.

Helsingin kaupunki. Perinnekedoista kaupunkiniittyihin - Helsingin niittyverkoston kehittäminen (2021) Kaupunkiympäristön julkaisuja 2021:22.

Valokuva s.15. Kangas, Jussi (1940) Valokuva hallinto- ja asuinrakennuksen läpikulusta. Helsingin kaupungin museo.

Helsingin kaupunki. Helsingin kaupungin Paikkatietorajapintapalvelut. Creative Commons 4.0. <https://kartta.hel.fi/ws/geoserver/avoindata/wfs?request=getCapabilities> <https://kartta.hel.fi/ws/geoserver/avoindata/wms?request=getCapabilities>

Helsingin seudun ympäristöpalvelut. Avoimet paikkatietorajapinnat. Creative Commons 4.0. <https://kartta.hsy.fi/geoserver/wfs>